

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

Bakalaura darbs

Kontrabandas krimināltiesiskie aspekti

6. semestra studente

Ieva Sēbriņa

is09522

Zinātniskā vadītāja

Prof., Dr.iur. Valentija Liholaja

Rīga 2011

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	3
1.Atbildības par kontrabandu krimināltiesiskā regulējuma attīstība	5
1.1.Vēsturiskā attīstība Latvijas teritorijā 20. Gs.....	5
1.2.Krimināllikumā veiktās un paredzētās izmaiņas	9
2.Kontrabandas kā noziedzīga nodarījuma jēdziens un sastāva analīze	18
2.1.Objektīvās pazīmes	18
2.2.Sujektīvās pazīmes.....	32
3.Kontrabanda kā starptautisks noziegums, tās regulējums citās valstīs	34
3.1.Krievija, Baltkrievija	34
3.2.Eiropas Savienības valstis.....	40
Kopsavilkums	43
Anotācija.....	44
Abstract	45
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	46

IEVADS

Viens no svarīgākajiem valsts stabilitātes priekšnosacījumiem ir spēcīga un ilgtspējīga ekonomika. Līdz ar Latvijas valsts nonākšanu smagā ekonomiskajā situācijā, samazinājās iedzīvotāju pirktspēja un strauji uzplauka ēnu ekonomika. To veicināja dažādi faktori: bezdarbs, zemais atalgojuma līmenis, iedzīvotāju nesamērīgās parādsaistības, valsts nodokļu politika u.c. Viens no ēnu ekonomikas paveidiem ir kontrabanda, kuras apkarošanai pašlaik ir pievērsta pastiprināta uzmanība.

Tēmas aktualitāti nosaka šābrīža situācija, kad valstī tiek iepludināti milzīgi apmēri ar kontrabandas cigaretēm, alkoholu, degvielu un citām precēm, tādējādi valstij nodarot lielus zaudējumus un graujot tās ekonomiku. Tas savukārt negatīvi ietekmē sabiedrību kopumā, jo netiek iegūti līdzekļi, kuriem vajadzētu tikt novirzītiem veselībai un sociālajai aprūpei, izglītībai u.c. sabiedrībai būtiskām sfērām.

Aktualitāti nosaka arī tas, ka ir izstrādāts likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”, kas paredz būtiskas izmaiņas arī attiecībā uz kontrabandu, turpmāk vairs neparedzot kriminālatbildību par atkārtoti gada laikā izdarītu kontrabandu. Plānots izslēgt arī atkārtotību kā kvalificējošu pazīmi no kontrabandas sastāva.

Latvijā kontrabanda ir gan administratīvi, gan krimināli sodāma. Tā kā darbs ir krimināltiesību sfērā, tad autore nepievērsīsies administratīvi tiesiskajam regulējumam.

Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, Latvija ir iekļāvusies Eiropas Savienības valstu kopējā tirgu, kur darbojas brīvas pārvietošanās un brīvas preču aprites princips. Līdztekus ieguvumiem, ko Latvijai nodrošina dalība Eiropas Savienībā, Latvijai ir arī būtisks pienākums - aizsargāt savu austrumu robežu ar Krieviju un Baltkrieviju, no kuras Latvijai ir vislielākais kontrabandas apdraudējums. Kā liecina pēdējā laikā izskanējušī informācija gan presē, gan no valdības pārstāvjiem - ir nepieciešamas būtiskas izmaiņas un uzlabojumi cīņai ar kontrabandu. Tas attiecas gan uz kontrolējošām iestādēm, gan uz tiesisko regulējumu.

Autore savā darbā pievēršas krimināltiesiskā regulējuma nepilnībām un apskata iespējamus risinājumus.

Darba autore izvirza šādu hipotēzi –kontrabandas, kas izdarīta atkārtoti gada laikā, objektīvais kaitīgums nav tik būtisks, lai par to paredzētu kriminālatbildību.

Šā darba mērķis ir veikt kontrabandas krimināltiesiskā regulējuma analīzi un izvērtēt šā regulējuma problēmjautājumus.

Pamatojoties uz darba mērķi, izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- ✓ Veikt krimināltiesiskā regulējuma vēsturisko analīzi;
- ✓ Izpētīt Krimināllikumā veiktos grozījumus attiecībā uz kontrabandu;

- ✓ Izzanalizēt plānotos Krimināllikuma grozījumus;
- ✓ Noskaidrot kontrabandas jēdzienu, veikt kontrabandas sastāva analīzi;
- ✓ Aplūkot Latvijas Republikas tiesu praksi Krimināllikuma piemērošanā kontrabandas lietās;
- ✓ Aplūkot krimināltiesisko regulējumu citās valstīs.

Darbā izmantota literatūras un normatīvo aktu vēsturiskā, loģiskā un salīdzinošā pētīšanas metode.

Darba autore uzskata, ka preču un vielu, kuru aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai, ir uzskatāma par kontrabandas īpašu veidu, ar to atšķirību, ka „vienkāršā” kontrabanda notiek, ievedot preces muitas teritorijā vai izvedot no tās, savukārt „speciālā” kontrabanda notiek pāri valsts robežai. Līdz ar to, turpmāk tekstā lietojot jēdzienu „kontrabanda”, autore ar to sapratīs abus šos kontrabandas veidus, nepieciešamības gadījumā izdalot tos kā atsevišķus pantus.

1. ATBILDĪBAS PAR KONTRABANDU KRIMINĀLTIESISKĀ REGULĒJUMA ATTĪSTĪBA

1.1. Vēsturiskā attīstība Latvijas teritorijā 20. gs.

Atbildības par kontrabandu pamatu Latvijas Republikā reglamentē Krimināllikums¹ (turpmāk arī KL). To, kādos gadījumos kontrabanda atzīstama par noziedzīgu nodarījumu, kā arī to, kādus sodus var piemērot vainīgajiem, nosaka Krimināllikuma normas. KL tika pieņemts 1998.gada 17.jūnijā un stājās spēkā 1999.gada 1.aprīlī, ko nosaka Saeimas 1998.gada 15.oktobrī pieņemtais likums „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”.

Pirms pievērsties detalizētākai KL normu, kas reglamentē atbildību par kontrabandu, attīstības izpētei, autore piedāvā aplūkot krimināllikumus, kas bijuši spēkā Latvijas teritorijā 20. gs.

Sākotnēji jāpiemin 1903.gada Krievijas Sodu likumi. Lai gan atsevišķos pantos ir norāde uz kontrabandu, tomēr tā nebija reglamentēta 1903.gada Sodu likumos, bet gan 1910.gada Muitas nolikumā. Kontrabanda Sodu likumos ir pieminēta tikai vienā - 279.pantā: „Kas piedalījies bandā, kura sastādījusies: [...] 5) lai ievestu kontrabandu, ja vainīgais par bandas izdarīto noziedzīgo nodarījumu nav jāsoda ar bargāku sodu, sodāms: ar ieslodzījumu pārmācības namā”. Sodu likumos bija vēl trīs panti, kuriem bija saistība ar kontrabandu: 450.-452. pantā bija paredzēta atbildība par zīmogu, citu apliecinājuma zīmju, ģerboņa, vārda zīmoga viltošanu (sodu likumā lietots jēdziens „pakaļ taisīšana”, kas saskaņā ar pašlaik spēkā esošo KL ir atbilstošs jēdzienam „viltošana”) vai par zīmoga nelikumīgu uzlikšanu. Šie panti bija „[...] piemērojami arī noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti noteikumos par sodiem kontrabandas lietās (Muitas nolik., 1910.g. izd., 1045. un turpm. p.) un pārkāpumiem, kuri norādīti Muitas nolikuma (1910. g. izd.) 10111. un 1038. pantā.”²

Sodu likumi Latvijas teritorijā bija spēkā līdz 1933.gada 1.augustam, kad tos nomainīja jaunizstrādātais Sodu likums - pirmais Latvijas brīvvalsts krimināllikums.³

Latvijas Sodu likums stājās spēkā 1933.gada 1.augustā un tas bija balstīts uz 1903.gada Krievijas Sodu likumu bāzes, tomēr tas tika vairāk pielāgots pastāvošajiem apstākļiem un tajā tika ietverti jauni, citu valstu (Šveices, Čehoslovākijas, Vācijas un Itālijas) kodeksos ietvertie

¹ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200.

² 1903.gada 22.marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Trešais, neoficiāls izdevums. Rīga: [B.i.] 1930., 114.lpp.

³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001., 9.lpp.

principi.⁴ Latvijas Sodu likumā atbildība par piedalīšanos bandā, lai veiktu kontrabandu, paredzēta 243.pantā un tas sakrīt ar Krievijas Sodu likumu 279.pantu. Šis pants bija ietverts četrpadsmitajā nodaļā „Sabiedriskās drošības aizsardzības noteikumu pārkāpšana”. Tas, ka bandas izveidošana, lai veiktu kontrabandu ir tikusi ietverta nodaļā pie sabiedriskās drošības pārkāpumiem, liecina par šā nodarījuma kaitīgumu. Šeit jāpiezīmē, ka ar bandu tika saprasta vairāku personu iepriekšēja vienošanās, parasti uz nenoteiktu laiku, izdarīt nenoteiktu skaitu vienāda vai dažāda veida noziegumu un nav nepieciešama, lai bandas locekļi pazītu viens otru.⁵ Šāds formulējums nesakrīt ar pašlaik spēkā esošā KL bandas izpratni, kur par bandu tiek uzskatīta bruņota organizēta grupa (vismaz vienam dalībniekam ir ierocis). Banda Sodu likuma (kā arī Sodu likumu) izpratnē ir vairāk atbilstīga organizētai grupai KL izpratnē.

Sodu likumā „426., 427. un 428.pants atdarina 1903.g. Sodu lik. 450., 451. un 452.p., tikai ar to pārļobojumu, ka atbilstošās vietās ieviesta jaunajā kodeksā pieņemtā formula „valsts autonoma uzņēmuma vai pašvaldības iestādes”. Pastiprināta aizsardzība ar soda sankciju, kura piešķirta valsts un pašvaldības iestādēm vai orgāniem, izskaidrojama un attaisnojama ar to, ka šīs iestādes izpilda administratīvās varas funkcijas.”⁶

Tātad Latvijas Sodu likumā daži panti, kas bija saistīti ar kontrabandu, bija pārņemti no Krievijas Sodu likumiem bez būtiskām izmaiņām.

Tieši tāpat kā Krievijas Sodu likumu, tāpat arī Latvijas Sodu likuma darbības laikā atbildība par kontrabandu tika reglamentēta 1910.gada Muitas nolikumā ar nosaukumu „Soda noteikumi par kontrabandu” (1045. - 1112. pantā).⁷ J.Līdaks, kurš 1931.gadā apkopoja un iztulkoja muitas noteikumus par kontrabandu, raksta, ka Latvijā spēkā bija 1910.g. izdotie Krievijas muitas likumi, kuri sākot jau ar 1912.g. tika vairākkārt grozīti un papildināti, kā Krievijas, tā arī Latvijas pastāvēšanas laikā. Līdaks uzskatīja, ka šo likumu grozījumiem un papildinājumiem varēja sekot vienīgi juristi un tās personas, kas nodarbojās tieši muitas lietās. To viņš skaidro šādi: „Ja šo likumu nosacījumi skāra daudz maz jūtāmāki, tad neraugoties uz to, vai pārkāpumu izdarījuši tirgotāji, kuģu personāls vai pierobežas iedzīvotāji un vai pārkāpums bija izdarīts apzināti jeb neapzināti, visām šīm personām katru reizi bija jāgriežas pie jurista dēļ palīdzības jau tādēļ vien, ka muitas likumi visumā pieejami vienīgi krievu

⁴ 1933.gada Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī alfabētisko un citiem rādītājiem. Neoficiāls izdevums. Sast.: Pauls Mincs, Jānis Lauva u.c. Rīga: [B.i.] 1934., 2.lpp.

⁵ Sodu likums (1936. g. izd.) ar komentāriem - izvilkumiem no Senāta Kriminālā kasācijas departamenta spriedumiem un ar alfabētisko un salīdzināmiem rādītājiem. Neoficiāls izdevums. Sast. Pauls Mincs, Jānis Lauva. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936., 127.lpp.

⁶ 1933.gada Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī alfabētisko un citiem rādītājiem. Neoficiāls izdevums. Sast.: Pauls Mincs, Jānis Lauva u.c. Rīga: [B.i.] 1934., 135 lpp.

⁷ Turpat, 272.lpp.

valodā.”⁸ Līdz ar to atzīmē to, ka muitas noteikumos par kontrabandu ietilpst arī tādi panti, kas burtiskā tulkojumā nav vairs piemērojami, bet pēc savas būtības tomēr ir spēkā un izpildāmi, piemērojoties Latvijas pastāvēšanas laikā izdotiem likumiem un noteikumiem.

Muitas likums bija speciāls likums, kurā bija sīki un detalizēti aprakstīts, kādi pārkāpumi uzskatāmi par kontrabandu un attiecīgi sodi, kādi piemērojami par šiem pārkāpumiem. Kā jau iepriekš minēts, tad Muias likums tika vairākkārt grozīts. Ņemot vērā to, cik apjomīga ir sadaļa par kontrabandu un to, ka lielā daļā šajos pantos ietvertais bija specifisks tā laika regulējums, kas nav nozīmīgs šā darba mērķa sasniegšanai, autore sīkāk šo regulējumu neaplūk.

Sodu likums bija spēkā līdz 1940.gada 25.novembrim, kad to nomainīja KPFSR 1926.gada kriminālkodekss, kurš savukārt bija spēkā līdz 1961.gada 31.martam.

KPFRS kriminālkodekss paredzēja vienkāršo kontrabandu (83.p.) un kontrabandu pastiprinošos apstākļos (59.⁹p.). Abos gadījumos KPFRS kriminālkodeksā bija noteiktas tikai sankcijas par šiem pārkāpumiem, bet kontrabandas jēdziena definīcija bija ietverta PSRS Muias kodeksa 164.pantā: kaut kādas kravas (preču, vērtību vai citu priekšmetu) pārvietošana pār robežu, slēpjot to no muitas kontroles. Arī kontrabandas preču glabāšana un tālāknošana PSRS robežās tika pielīdzināta kontrabandai.⁹

Vienkāršā kontrabanda bija kontrabanda, kas izdarīta pirmo reizi vai atkārtoti, bet bez pastiprinošiem apstākļiem. Tā nebija krimināli sodāms nodarījums, par to tika paredzēta administratīvā atbildība uz PSRS Muias kodeksa pamata.¹⁰

Savukārt kontrabanda pastiprinošos apstākļos bija krimināli sodāma, par ko bez muitas pārvaldes preču konfiskācijas un naudas soda uzlikšanas (administratīvais sods) tika noteikta arī brīvības atņemšana uz laiku, ne mazāku par vienu gadu, konfiscējot mantu vai tās daļu. Bet par kontrabandu sevišķi pastiprinošos apstākļos sods bija īpaši bargs - līdz pat augstākajam soda mēram - nošaušanai, ar mantas konfiskāciju.

Kontrabanda pastiprinošos apstākļos tika uzskatīta par sevišķi bīstamu (59.9p. atkārtotā 24.pantu Nolikumā par valsts noziegumiem). PSRS Muias kodeksa 166.pantā tika uzskaitīti kontrabandas veidi, kuri uzskatāmi par kontrabandu pastiprinošos apstākļos. Šie pastiprinošie apstākļi bija saistīti ar speciāliem kravas pārvadāšanas līdzekļiem, kontrabandas slēpšanu speciāli iekārtotās telpās, muitas dokumentu viltošanu, kontrabandas izdarīšanu vairāk nekā divas reizes trijos gados, sprāgstvielu un ieroču kontrabandu, kontrabandu, ko izdarījušas

⁸ Līdz ar to atzīmē to, ka muitas noteikumos par kontrabandu. Uz 15.jūliju 1931.g. Neoficiāls izdevums. Rīga: [B.i.] 1931., 2.lpp.

⁹ Traiņins A., Meņšagins V., Višinska Z. KPFSR kriminālkodeks: komentārs. I. T. Goļakova red. un priekšvārds; tulk. no 2. izd. Rīga: VAPP grāmatu apgāds, 1946., 112.lpp.

¹⁰ Turpat, 142 lpp.

apbruņotas personas, kontrabandu, ko izdarījusi amatpersona, kas saistīta ar muitas darbību u.c.¹¹

KPFRS kriminālkodekss bija spēkā aptuveni 20 gadus. To nomainīja Latvijas PSR kriminālkodekss, kurš tika pieņemts 1961.gada 6.janvārī un stājās spēkā ar 1961.gada 1.aprīli.

Kontrabanda tika pieskaitīta pie valsts noziegumiem, kuri vērsti pret valsts saimniecisko varenību. Tā kā šāda veida noziegumi tika uzskatīti par nodarījumiem ar lielu sabiedrisko bīstamību, tad likumdevējs bija paredzējis brīvības atņemšanu.¹²

Latvijas PSR kriminālkodeksā atbildību par kontrabandu noteica 73.pants: Par kontrabandu, tas ir, preču vai citu vērtību nelikumīgu pārgādāšanu pāri PSRS valsts robežai, kas izdarīta, noslēpjot priekšmetus speciālās glabātavās vai viltus ceļā izmantojot muitas un citus dokumentus, vai lielos apmēros, vai ko izdara personu grupa, kura organizējusies, lai nodarbotos ar kontrabandu, vai ko izdara amatpersona, izmantojot dienesta stāvokli, kā arī par sprāgstvielu, narkotisko, stipri iedarbīgu un indīgu vielu, ieroču un uzkabes kontrabandusoda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar noņemšanu uz laiku no diviem līdz pieciem gadiem vai bez noņemšanas.¹³

Šeit pirmo reizi tiek pieminēta narkotisko vielu kontrabanda. Tas, ka narkotiskās vielas nebija pieminētas iepriekšējos krimināllikumos, liecina par to, ka tās līdz tam nebija tik izplatītas un sastopamas.

Latvijas PSR kriminālkodeksu ar LR Augstākās Padomes 1991.gada 29.augusta lēmumu „Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā” nolēma uzskatīt par Latvijas kriminālkodeksu.¹⁴

Latvijas kriminālkodeksā¹⁵ attiecībā uz kontrabandu (73.pants) tika veikti grozījumi, līdz ar ko tika mainīta gan kontrabandas definīcija, gan arī sankcijas. Tika izdalītas divas daļas: pirmā daļa - pamatsastāvs, otrā daļa - kvalificēts sastāvs.

Par kontrabandu tika uzskatīta preču vai citu vērtību nelikumīga pārvietošana pāri Latvijas Republikas muitas robežai (atšķirībā no Latvijas PSR kriminālkodeksa, kur - pārvietošana pāri valsts robežai), kas izdarīta lielos apmēros, apejot muitas kontroli vai noslēpjot no šādas kontroles. Tātad, lai iestātos kriminālatbildība par kontrabandu, bija nepieciešams to izdarīt lielos apmēros. Par šādu darbību bija paredzēta brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem vai labošanas darbi uz laiku līdz diviem gadiem, konfiscējot mantu

¹¹ Traiņins A., Meņšagins V., Višinska Z. KPFRS kriminālkodeks: komentārs. I. T. Goļakova red. un priekšvārds; tulk. no 2. izd. Rīga: VAPP grāmatu apgāds, 1946., 112.lpp.

¹² Blūma M. Latvijas PSR kriminālkodekss un tā attīstība. Rīga: Pēteris Stučka LVU, 1972., 54.lpp.

¹³ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas kriminālkodekss. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Rīga: Avots, 1984., 550.lpp.

¹⁴ Latvijas Kriminālkodekss: ar grozījumiem un papildinājumiem, kas izdarīti līdz 1992. g. 15.septembrim. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā Padome un Valdības Ziņotājs, 1992., 3.lpp.

¹⁵ Turpat, 44.lpp.

vai bez mantas konfiskācijas. Kvalificēts sastāvs tika noteikts 73.panta otrajā daļā: par kontrabandu, ja to izdarījusi personu grupa, kura ir organizējusies, lai nodarbotos ar kontrabandu, kā arī par narkotisko līdzekļu, stipri iedarbīgu, indīgu un radioaktīvu vielu, sprāgstvielu, ieroču munīcijas (izņemot gludstobru medību ieročus un to munīciju) kontrabandu. Par šādiem nodarījumiem bija paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no trim līdz 10 gadiem, konfiscējot mantu.

Latvijas kriminālkodeksā bija izdalīts tikai smags noziegums. Noziegumi, kuri atzīstami par smagiem tika uzskaitīti 7.¹ panta otrajā daļā un par tādiem tika uzskatītas tīša darbības, kam ir paaugstināta sabiedriskā bīstamība. Pie smagiem noziegumiem tika pieskaitīta arī kontrabanda.

Latvijas Kriminālkodekss zaudēja spēku ar Krimināllikuma¹⁶ spēkā stāšanās brīdi 1999.gada 1.aprīlī.

1.2.Krimināllikumā veiktās un paredzētās izmaiņas

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas vairākus gadus tika strādāts pie jauna krimināllikuma izveides. Kā jau minēts, 1999.gadā spēkā stājās KL, kurš būtībā bija pārveidots Latvijas Kriminālkodekss.

Kopš KL spēkā stāšanās brīža tas ir grozīts vairākkārt. Arī panti, kas attiecas uz kontrabandu (190. un 190.¹pants) ir tikuši grozīti vairākkārt. Pārsvārā šie grozījumi ir skāruši speciālos priekšmetus, kuri sākotnēji bija ietverti KL 190.panta trešajā daļā.

Sākotnēji KL pamatredakcijā (redakcija no 01.04.1999. līdz 14.06.2000.) atbildība par kontrabandu tika noteikta 190.panta trīs daļās. Pirmā daļa bija pamatsastāvs un atbildība bija paredzēta par kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā. Kontrabanda tika definēta kā preču vai citu vērtību pārvietošana pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot preces vai citas vērtības no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā. Otrajā un trešajā daļā bija kvalificēti sastāvi: otrajā daļā par kontrabandu lielā apmērā, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, bet trešajā daļā par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa, kā arī par narkotisko, psihotropo, stipri iedarbīgu, indīgu vai radioaktīvu vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru), to patronu vai ar kairinošas iedarbības vielām pildītu gāzes baloniņu, vai ar indīgām vai stipri iedarbīgām vielām pildītu speciālo līdzekļu kontrabandu.

¹⁶Likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1998. 5.novembris, nr.331/332.

Tātad KL sākotnējā redakcija noteica obligātu nosacījumu (izņemot KL 190.panta trešajā daļā organizētas grupas izdarīto un vielu un priekšmetu kontrabandu), lai personu varētu saukt pie kriminālatbildības par kontrabandu – lielu apmēru.

Pirmo reizi grozīts KL 190.pants tika ar 2002.gada 17.oktobra likumu¹⁷, kad no šā panta trešās daļas tika izslēgta norāde uz narkotiskajām un psihotropajām vielām. Pārējais speciālo priekšmetu uzskaitījums KL 190.panta trešajā daļā palika neskarts. Narkotisko un psihotropo vielu, kā arī šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) kontrabanda tika izdalīta atsevišķā KL 190.¹pantā un neveidoja vairs kvalificētu sastāvu kā tas bija KL 190.panta trešajā daļā, bet gan pamatsastāvu. Kvalificēts sastāvs tika noteikts KL 190.¹panta otrajā un trešajā daļā: otrajā daļā par narkotisko vai psihotropo vielu vai šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) kontrabandu, ja tā izdarīta atkārtoti vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tā izdarīta lielā apmērā un trešajā daļā par šo vielu kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa.

Ar šiem grozījumiem kontrabandas definīcija netiek mainīta.

Nākamie grozījumi, kas veikti ar 2005.gada 28.aprīļa likumu¹⁸ no KL 190. panta trešās daļas izslēdz norādi uz speciālajiem kontrabandas priekšmetiem, ievietojot tos visus KL 190.¹ pantā, kurā noteikta atbildība par preču un vielu, kuru aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai.¹⁹ Ar šo tiek būtiskāk nošķirta „vienkāršā” kontrabanda no „speciālās”, jo tagad „speciālās” kontrabandas gadījumā darbība notiek pāri valsts robežai, nevis pāri muitas robežai kā tas bija agrāk.

Šie grozījumi ir nozīmīgi arī ar to, ka tiek mainīta arī „vienkāršās” kontrabandas jēdziena definīcija. Ja agrāk par kontrabandu bija atzīta preču vai citu vērtību pārvietošana pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus vai citā nelikumīgā veidā, tad tagad kontrabandas jēdziens definēts kā muižošanai pakļauto preču vai citu vērtību ieviešana Latvijas muitas teritorijā vai izvešana no tās likumā norādītajā veidā.²⁰

Izmaiņas veiktas arī attiecībā uz apmēru, ar kādu iestājas kriminālatbildība par kontrabandu. Ja iepriekšējā redakcija paredzēja lielu apmēru (izņemot jau minēto 190.panta trešo daļu), lai iestātos kriminālatbildība, tad šie grozījumi paredz kriminālatbildības iestāšanos arī par mazāka apmēra kontrabandu, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā. Šis nosacījums ir saglabājies vēl līdz šim brīdim. Jāpiebilst, ka pašlaik tiek strādāts pie jauniem

¹⁷ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 6.novembris, nr.161.

¹⁸ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 18.maijs, nr.78.

¹⁹ Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17.novembris, nr.46., 18.-19.lpp.

²⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma AFS, 2007., 89.lpp.

KL grozījumiem un tuvākajā laikā ir paredzēts pilnīgi izslēgt atkārtotību no KL, bet šo jautājumu autore aplūkos vēlāk.

2005.gada 28.aprīļa likumā noteikts, ka nodarījumiem, kurus pirms tam kvalificēja pēc komentējamā panta tā iepriekšējā redakcijā, kvalifikācija nav jāgroza, ja vien šie nodarījumi izdarīti līdz likuma spēkā stāšanās dienai (2005.gada 2.jūnijam).²¹

Šie grozījumi ir būtiskākie, kas veikti KL attiecībā uz kontrabandu un šī likuma redakcija ir spēkā arī šobrīd.

Vēl jāpiemin likumdevēja nenoteiktā rīcība attiecībā uz spirta un citu alkoholisko dzērienu kontrabandu. Ar 2007. gada 21. jūnija likumu²² likumdevējs nolēma papildināt KL 190.¹ pantā ietverto priekšmetu uzskaitījumu ar norādi uz spirtu un citiem alkoholiskajiem dzērieniem. Līdz tam šie priekšmeti netika uzskatīti par speciālajiem priekšmetiem un atbildība par šādu kontrabandu bija paredzēta KL 190. pantā ar nosacījumu, ka likumpārkāpums izdarīts atkārtoti gada laikā, ja nodarījumā nav konstatētas kvalificējošas pazīmes. Taču vēlāk ar 2009.gada 19.novembra likumu²³ norāde uz spirtu un citiem alkoholiskajiem dzērieniem no KL 190.¹ panta tika izslēgta. To skaidroja ar to, ka tas nepieciešams, lai risinātu situāciju, ka pie kriminālatbildības personas tiek sauktas par nesamērīgi maziem likumpārkāpumiem attiecībā uz spirta vai citu alkoholisko dzērienu pārvietošanu pāri Latvijas robežai, un tiek tērēts daudz līdzekļu izmeklēšanai. Tādējādi šeit jāpiekrīt V.Liholajai, ka šie kārtējie grozījumi nebūtu bijuši nepieciešami, ja šāda situācija būtu prognozēta divus gadus iepriekš.²⁴

Izmaiņas vairākkārt ir veiktas arī attiecībā uz sankcijām, kas paredzētas par kontrabandu. KL sākotnējā redakcijā 190.panta trešajā daļā par narkotisko, psihotropo, stipri iedarbīgo, indīgo un radioaktīvo vielu u.c. šajā pantā norādīto priekšmetu kontrabandu bija noteikts sods – brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem, konfiscējot mantu.

Ar jau minēto 2002. gada 17. oktobra likumu KL 190.pants tika grozīts arī attiecībā uz sankcijām, kuras visās trijās panta daļās tika noteiktas bargākas. Arī panta trešajā daļā sankcija bija noteikta daudz bargāka nekā iepriekš – brīvības atņemšana uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu.

Kā jau iepriekš tika minēts, ar šo likumu tika izveidots jauns – 190.¹ pants, kurā no KL 190. panta trešās daļas tika pārcelta atbildība par narkotisko un psihotropo vielu kontrabandu. Bez no 190.panta pārceltajiem noziedzīga nodarījuma priekšmetiem, 190.¹ pantā tika ietverts

²¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma AFS, 2007., 89. – 90.lpp.

²² Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 5.jūlijs, nr.107.

²³ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9.decembris, nr.193.

²⁴ Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17.novembris, nr.46., 18.-19.lpp.

vēl viens priekšmets – prekursori. Atbildība par šo speciālo priekšmetu kontrabandu tika noteikta ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem, kā papildsodu alternatīvi paredzot mantas konfiskāciju.

Šeit radās interesanta situācija, jo, piemēram, par narkotiku kontrabandu paredzētā sankcija bija nesamērīgi maza salīdzinot ar sankciju, kāda bija paredzēta par 190. panta trešās daļas priekšmetu kontrabandu, kuri netika pārcelti uz 190.¹ pantu. Ļoti precīzi šo situāciju ir raksturojusi V.Liholaja paskaidrojot, ka, lai arī šādas izmaiņas attiecībā uz narkotiskajām un psihotropajām vielām tika izdarītas, reaģējot uz Valsts prezidentes aktualizēto un plašsaziņas līdzekļu plaši atbalstīto nepieciešamību pastiprināt atbildību par narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti, izdarīto grozījumu rezultātā šo vielu kontrabanda vairs neveidoja kvalificētu sastāvu, bet gan pamatsastāvu, un atbildība par to bija daudz maigāka, salīdzinot ar noteikto par citu likumā norādīto priekšmetu, piemēram, indīgo vai stipri iedarbīgo vielu kontrabandu, minimālais sods par ko bija brīvības atņemšana uz astoņiem gadiem.²⁵ Šo situāciju varētu raksturot kā absurdu, jo tika panākts pretējs rezultāts iecerētajam - atbildība par narkotisko un psihotropo vielu kontrabandu nevis tika pastiprināta, bet tieši pretējim mīkstināta.

Nozīmīgs pavērsiens kriminālsodu politikā bija 2004.gada 12.februārī ar likumu²⁶, kurš papildināja daudzu KL Sevišķās daļas pantu sankcijas ar brīvības atņemšanai alternatīvu sodu – piespiedu darbu.²⁷ Arī 190.panta pirmās daļas sankcija tika papildināta ar piespiedu darbu kā pamatsodu, nosakot to kā alternatīvu sodu brīvības atņemšanai, kas šā panta pirmās daļas sankcijā bija paredzēts uz laiku līdz pieciem gadiem.

Ar jau minēto 2005. gada 28. aprīļa likumu visas preces un vielas, kuru aprite ir aizliegta vai speciāli reglamentēta tika sakoncentrētas vienkopus KL 190.¹ pantā. Arī šeit panta pirmajā daļā sankcija papildināta ar piespiedu darbu, kā arī ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, nosakot to kā alternatīvu brīvības atņemšanai, kas paredzēta uz laiku līdz desmit gadiem. Mantas konfiskācija saglabājās kā papildsods.

Kā jau iepriekš aplūkots, ar šiem grozījumiem no KL 190.panta pirmās daļas izslēgts liels apmērs, nomainot to ar atkārtotību gada laikā. Tas arī ir par iemeslu tam, ka pirmās daļas sankcija tiek samazināta, turpmāk paredzot brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem (iepriekš – uz laiku līdz pieciem gadiem). Tiek samazināts arī paredzētais naudas sods – maksimālo robežu samazinot no divsimt uz simts minimālajām mēnešalgām. Tā kā kontrabanda, kas izdarīta lielā apmēra tagad kļūst par kvalificētu sastāvu, tad par šādu

²⁵ Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17.novembris, nr.46., 27.lpp.

²⁶ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3.marts, nr.34.

²⁷ Gratkovska I., Zemzars U. Kriminālsodu politikas aktualitātes. Jurista Vārds, 2011. 3.maijs, nr.18., 8.lpp.

nodarījumu tiek paaugstināta arī sankcija – brīvības atņemšana uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem.

Ar jau minētajiem 2009.gada 19.novembra grozījumiem KL 190.¹ panta pirmās daļas sankcijā brīvības atņemšanas sods tiek samazināts no desmit gadiem uz pieciem gadiem. Varētu šķist, ka preču un vielu, kuru aprīte aizliegta vai speciāli reglamentēta, ir kļuvusi nekaitīgāka, bet tā nav. Iemesls šādām izmaiņās ir tāds, ka atbilstoši Kriminālsodu politikas koncepcijai piespiedu darbu nedrīkst piemērot smaga nozieguma gadījumā, tāpēc, lai piespiedu darbu sankcijā saglabātu, smagu noziegumu vajadzēja pārveidot par mazāk smagu.²⁸

Kas attiecas uz paredzētajām izmaiņām KL, tad tiek plānoti apjomīgi grozījumi, kas skars gan KL Vispārējo, gan KL Sevišķo daļu. Arī attiecībā uz kontrabandu paredzētas izmaiņas, bet, kā sākotnēji varētu šķist, tas nav saistīts ar plašsaziņas līdzekļos vairākkārt izskanējušajiem valdības paziņojumiem par to, ka jāmaina likumi, lai pastiprinātu cīņu ar kontrabandu. Šie paredzētie grozījumi ir saistīti ar nozīmīgām izmaiņām kriminālsodu politikā. Jau 2009.gadā Ministru kabinets nolēma atbalstīt Tieslietu ministrijas Kriminālsodu politikas koncepcijā ietvertos risinājumu variantus attiecībā uz kriminālsodiem un ietverto pozīciju attiecībā uz kriminālsodu politiku saistībā ar Latvijas dalību Eiropas Savienībā.

Pamatojoties uz šo koncepciju, Tieslietu ministrija izstrādāja likumprojektu „Grozījumi Krimināllikumā”²⁹ (turpmāk – likumprojekts), kas 2010.gada 20.septembrī tika atbalstīts Ministru kabineta komitejas sēdē.³⁰ Kā minēts Tieslietu ministrijas paziņojumā presei, šie grozījumi paredzēti, „lai sekmētu efektīvāku sodu un citu tiesisko līdzekļu piemērošanu, tādējādi palielinot sabiedrības drošību un veicinot valsts resursu samērīgu izmantošanu. Kriminālsodu sistēma tiks tuvināta citu Eiropas Savienības valstu sodu sistēmai, atsakoties no padomju laikā mantotās represīvās sodu sistēmas.”³¹

Kā minēts likumprojekta anotācijā, viena no būtiskām izmaiņām - paredzēts atteikties no noziedzīgu nodarījumu atkārtotības, tādējādi nodrošinot to, ka katrs noziedzīgs nodarījums tiek novērtēts ar sodu. Kā norādīts Kriminālsodu politikas koncepcijā, vairāku Eiropas valstu krimināltiesību sistēmas neparedz tādu daudzējādības veidu kā noziedzīgu nodarījumu atkārtotība. Latvijas krimināltiesību sistēmā atkārtotībai ir divas nozīmes: saskaņā ar KL 48.panta pirmās daļas 1.punktu atkārtotība ir uzskatāma par atbildību pastiprinošu apstākli, savukārt KL Sevišķās daļas vairākos pantos tā ir kvalificējošā pazīme.

²⁸ Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17.novembris, nr.46. - 27.lpp.

²⁹ Tieslietu ministrijas likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40149704&mode=mkk&date=2010-09-20> [aplūkots 2011.gada 15.maijā].

³⁰ Gratkovska I., Zemzars U. Kriminālsodu politikas aktualitātes. Jurista Vārds, 2011. 3.maijs, nr.18., 8. – 9.lpp.

³¹ Efektivizēs kriminālsodu piemērošanu. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/zinas/2010gads/09sept/200910-tm-01/> [aplūkots 2011.gada 15.maijā].

Akceptējot priekšlikumu no KL izslēgt atkārtotību, turpmāk noziedzīgu nodarījumu kopība tiks konstatēta ne tikai tad, kad persona izdarīs dažādus noziedzīgus nodarījumus, bet arī tad, kad persona izdarīs viena veida noziedzīgus nodarījumus, pastāvot nosacījumam, ka viņa nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem un nav arī iestājies kriminālatbildības noilgums. Norādīts arī tas, ka noziedzīga nodarījuma recidīvs ir pamats bargāka soda piemērošanai KL panta sankcijas ietvaros.

Tātad pastāv divi galvenie iemesli, kāpēc nepieciešams izslēgt atkārtotību no KL. Pirmkārt, ir svarīgi, cik vienādus noziedzīgus nodarījumus persona ir izdarījusi. Līdz šim pastāvēja būtiska problēma sodu piemērošanā - ja persona bija izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, kas veido atkārtotību, tas praksē bieži tika vērtēts kā viens noziedzīgs nodarījums. Tas nozīmē, ka par vairākiem atkārtoti izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem tiek piespriests pārāk viegls sods, notiesāti nosacīti vai piemērots sods, kas atbilst minimālajam sodam, ko var piemērot par vienu noziedzīgu nodarījumu. Tā, piemēram, Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesa, notiesājot apsūdzēto par divdesmit četrām krāpšanām un dokumentu viltošanu, konstatēja atbildību pastipriņošu apstākļu neesamību un, ievērojot, ka tiesājamais agrāk nav bijis sodīts, piesprieda viņam sodu brīvības atņemšanu uz diviem gadiem un sešiem mēnešiem nosacīti ar pārbaudes laiku uz diviem gadiem. Tas, ka par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem personām tiek piespriests sods kā par vienu, nav nedz pareizi, nedz taisnīgi.³²

Otrkārt, tiek pārkāpts *non bis in idem* princips, kas nepieļauj personas sodīšanu atkārtoti par vienu un to pašu pārkāpumu. Rodas situācija, kad persona ir saucama pie atbildības par nodarījumu, kas ir smagāks par faktiski izdarīto, un tas tiek pamatots ar cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kaut gan sods par to jau ir izciests. Šāda principa neievērošana nav pieļaujama tiesiskā un demokrātiskā valstī.³³

Likumprojekta anotācijā papildus tiek norādīts uz to, ka Eiropas Savienības Padome 2008.gada 24.jūlijā ir pieņēmusi Pamatlēmumu 2008/675/TI par Eiropas Savienības dalībvalstīs pieņemtu spriedumu ņemšanu vērā jaunā kriminālprocesā. Tas nozīmē, ja KL tiek saglabāta noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, tad pie noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas, nosakot noziedzīgu nodarījumu atkārtotības pazīmi, būs jāņem vērā citās dalībvalstīs iepriekš pieņemti spriedumi, tos iepriekš atzīstot Kriminālprocesa likuma C daļā īpaši paredzētā procesuālā kārtībā. Ievērojot minēto, personas saukšana pie kriminālatbildības kļūs komplicētāka, un tās realizēšanai valstij būs nepieciešams ieguldīt papildus resursus.

³² Gratkovska I., Zemzars U. Kriminālsodu politikas aktualitātes. Jurista Vārds, 2011. 3.maijs, nr.18., 10.lpp.

³³ Turpat, 10.lpp.

Līdz ar to kā norādīts likumprojekta anotācijā nepieciešams izdarīt grozījumus KL 24., 25. un 48.pantā, kā arī KL Sevišķajā daļā, izslēdzot atkārtotību kā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības pazīmi no Latvijas krimināltiesību sistēmas

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, būtu jāizslēdz atkārtotība kā kvalificējoša pazīme arī no KL 190.¹panta otrās daļas. Šajā panta daļā paredzēta atbildība par preču un vielu, kuru aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai, ja tā izdarīta atkārtoti vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tā izdarīta lielā apmērā. Kā redzams atkārtotība ir tikai viena no KL 190.¹panta otrās daļas kvalificējošām pazīmēm. Atkārtotība šeit alternatīvi kombinēta ar noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, kā arī ar lielu apmēru. Nosakot sodu pēc KL pantu daļām, kas ietver vairākas kvalificējošās pazīmes, fakts, ka persona ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, ļoti bieži nav konsekventi novērtēts. Arī tas ir būtisks apsvērums, kāpēc atkārtotība jāizslēdz no KL 190.¹panta otrās daļas un katrs šāds noziedzīgs nodarījums jākvalificē atsevišķi. Šeit, protams, varētu argumentēt, ka tiesa, nosakot sodu, ņem vērā visas personas izdarītās noziedzīgās darbības. Tam, protams, daļēji var piekrist, bet praksē atkārtoti izdarīti noziedzīgi nodarījumi tomēr bieži netiek pietiekami novērtēti un tiek uzverti kā viens. Un tas nebūt nav nepamatoti, jo šķiet tikai loģiski, ka viena soda piespriešana nozīmē vienu noziedzīgu nodarījumu.

Arī KL 190.pantu sagaida izmaiņas. Likumprojekts paredz aizstāt KL 190.panta pirmās daļas dispozīcijā vārdus „tā izdarīta atkārtoti gada laikā” ar vārdiem „ar to radīts būtisks kaitējums”.

KL 23.panta piektajā daļā ir paredzēts, ka atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu KL Sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos veido atkārtoti gada laikā izdarīti tādi paši likumpārkāpumi, par kuriem kriminālatbildība iestājas tikai tad, ja pastāv to kopums, tas ir, ja konstatēts, ka šie likumpārkāpumi šajā laikā izdarīti ne mazāk kā divas reizes, un ja iepriekšējā reizē, pārkāpējam zinot, tie likumā noteiktajā kārtībā fiksēti. Kā norādīts likumprojekta anotācijā, nodarījuma kriminalizācija sakarā ar to, ka tas izdarīts atkārtoti gada laikā, nav saistīta ar tā objektīvo kaitīgumu - kaitējums, kas nodarīts sabiedriskajām interesēm ar krimināli sodāmu nodarījumu, nav lielāks par kaitējumu, kas nodarīts ar analogu nodarījumu, par ko piemērots administratīvais sods. Kriminālā atbildība šeit saistās nevis ar izdarīto nodarījumu, bet gan ar izdarītāju – persona bija brīdināta, bet tik un tā atkārtoja nodarījumu, tātad sodīšana nav bijusi efektīva. Autore piekrīt likumprojekta anotācijā paustajam, ka šāda pieeja nav pareiza. Personu raksturojoši dati ir vērā ņemami, lemјot par personai piemērojamā soda veidu un mēru, piemēram, atzīstot tos par atbildību pastiprinošiem apstākļiem. Nav pareizi, ka par analogiem pārkāpumiem viena persona tiek sodīta

administratīvā kārtībā, jo viņai šis ir pirmais šāda veida pārkāpums gada laikā, savukārt citai personai piespriež kriminālsodu, jo viņa gadā laikā jau izdarījusi līdzīgu pārkāpumu.

Turklāt netiek ievērots taisnīguma princips tajā aspektā, ka personu nevar sodīt divas reizes par vienu un to pašu pārkāpumu. Kā norāda U.Krastiņš: „[...] krimināltiesību teorijā visai kritiski tiek vērtēta tāda Krimināllikuma normas konstrukcija, kad kriminālsodāmu nodarījumu veido divi vai vairāki tiesībpārkāpumi, kuri katrs par sevi nav kriminālsodāmi. Kriminālatbildības pamatā tomēr ir katras darbības vai bezdarbības kaitīguma smagums un nevis pārkāpumu skaits.”³⁴

Tādad kontrabandas pamatsastāvu turpmāk vairs neveidos divi gada laikā izdarīti administratīvi pārkāpumi. Tiek ņemts vērā tas, ka par mazāk kaitīgiem nodarījumiem jāparedz administratīvā atbildība, nevis kriminālatbildība. Autoresprāt, šāda pieeja būtu pareiza un par atkārtotiem viena veida administratīviem pārkāpumiem kriminālatbildības vietā būtu jāatrod samērīgāki risinājumi kā personu sodīt un atturēt no jaunu pārkāpumu izdarīšanas. Kā vienu no risinājumiem varētu paredzēt bargāku administratīvo sodu par atkārtoti izdarītu administratīvu pārkāpumu vai arī nosakot sodu, ņemt to vērā kā atbildību pastiprinošu apstākli.

Visbeidzot problēmas rada tas, ka persona par atkārtoti izdarītu likumpārkāpumu saucama pie kriminālatbildības neatkarīgi no tā, vai par pirmo likumpārkāpumu ir stājies spēkā galīgais nolēmums. Pietiek ar to, ja konstatēts, ka šie likumpārkāpumi viena gada laikā izdarīti ne mazāk kā divas reizes, un ja iepriekšējā reizē, pārkāpējam zinot, tie likumā noteiktajā kārtībā fiksēti.³⁵

Tieši tāpēc turpmāk plānots kriminālatbildību par kontrabandu paredzēt tikai gadījumos, ja ar to radīts būtisks kaitējums. Šeit gan rodas pamatota neskaidrība- ko saprast ar jēdzienu „būtisks kaitējums”. 1998.gada 15.oktobra likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”³⁶ 23.panta pirmajā daļā skaidrots, ka atbildība par KL paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams. Savukārt šā paša panta otrajā daļā noteikts, ka par ievērojamu mantisko zaudējumu atzīstams mantiskais zaudējums, kas nodarījuma izdarīšanas brīdī pārsniedz piecu tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Bet šā paša panta trešajā daļā noteikts, ka

³⁴ Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījumu kvalifikācija. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=119610> [aplūkots 2011.gada 15.maijā].

³⁵ Gratkovska I., Zemzars U. Kriminālsodu politikas aktualitātes. Jurista Vārds, 2011. 3.maijs, nr.18., 10.lpp.

³⁶ Likums „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4.novembris, nr.331/332.

noziedzīgo nodarījumu rezultātā ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējuma kritērijus var noteikt šā likuma pielikumos.

Pašlaik Latvijā minimālā alga noteikta Ls 200 (divsimt latu).³⁷ Tātad, lai konstatētu būtisku kaitējumu, radītajam mantiskajam zaudējumam būs jābūt vismaz Ls1000 (tūkstošs latu). Mantiska zaudējuma apmērs ir obligāta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme. Neskaidrības rada tas, ko saprast ar „apdraudētas citas ar likumu aizsargātas intereses un tiesības vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams”. Arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2008.gada 1.septembra lēmumā lietā SKK – 351/2008³⁸ norāda, ka ievērojama apdraudējuma kritēriji Krimināllikumā nav definēti. Tie jāvērtē tiesai, kas izskata lietu pēc būtības. Tas nozīmē, ka ar būtiska kaitējuma ietveršanu kontrabandas sastāvā, 190.panta pirmās daļas piemērošana radīs papildus sarežģījumus. Procesa virzītājiem būs jārod izpratne par to, kas ir ar kontrabandu radīts būtisks kaitējums. Visdrīzāk šī izpratne tiktu iedibinātu ar tiesu praksi.

Papildus vēl jāpiemin, ka ar šiem grozījumiem tiek paredzēts KL Sevišķajā daļā būtiski grozītas pantu sankcijas, lai tās atbilstu noziedzīgu nodarījumu bīstamībai un kaitīgumam, maksimāli nodrošinot brīvības atņemšanai alternatīvu sodu – naudas soda un piespiedu darba – piemērošanas iespējas, būtiski samazinot brīvības atņemšanas sodu minimālās un maksimālās robežas, vienlaikus palielinot naudas sodu apmērus.

Arī par kontrabandu paredzēts samazināt brīvības atņemšanas sankcijas un paredzēt alternatīvus sodus, kā, piemēram, piespiedu darbu, naudas sodu. Autore uzskata, ka par „vienkāršo” kontrabandu, bez kvalificējošām pazīmēm, jāpiemēro naudas sodi, brīvības atņemšanu paredzot tikai īpašos gadījumos, jo kontrabanda tomēr ir mantiska rakstura noziegums, neapdraudot tādas būtiskas intereses kā personas dzīvība, veselība. Savukārt par „speciālo” kontrabandu, kā arī par kontrabandu ar kvalificējošām pazīmēm, sodi jānosaka bargi, jo ar šādiem nodarījumiem tiek aizskartas arī citas būtiskas intereses, kā, piemēram, valsts un sabiedrības drošība.

³⁷ Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi. MK 2010.gada 30.novembra noteikumi nr.1096. Latvijas Vēstnesis, 2012. 7.decembris, nr.193.

³⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 1.septembra lēmums lietā Nr.SKK – 351/2008.

2.KONTRABANDAS KĀ NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA JĒDZIENS UN SASTĀVA ANALĪZE

2.1.Objektīvās pazīmes

Šajā nodaļā autore aplūkos kontrabandas jēdzienu, izanalizēs kontrabandas sastāvu, kvalificējošās pazīmes, sankcijas, kā arī aplūkos tiesu praksi.

Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā ir tādi prettiesiski nodarījumi (darbība vai bezdarbība), kas apdraud valsts ekonomisko sistēmu vai tās atsevišķas nozares materiālo vērtību ražošanas, sadales, maiņas, patēriņa un citās ar ekonomisko darbību saistītās sfērās (grupas objekts).³⁹

KL par šādiem nodarījumiem atbildība noteikta XIX nodaļā (KL 190.-223.pants).

Kontrabanda iedalās pie noziedzīgiem nodarījumiem, kas apdraud tautsaimniecības intereses muitas darbības sfērā un atbildība par to ir noteikta KL 190., 190¹.pantā.⁴⁰

Atbildība par „vienkāršo” kontrabandu noteikta KL 190.pantā:

(1) Par muižošanai pakļauto preču vai citu vērtību ieviešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(2) Par kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(3) Par šā panta otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(4) Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa, —

³⁹ Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi ekonomikā. II daļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999., 5.lpp.

⁴⁰ Turpat, 5.lpp.

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, confiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.

Noziedzīga nodarījuma klasifikācija. Saskaņā ar KL 7.pantu noziedzīgi nodarījumi iedalās kriminālpārkāpumos un noziegumos. Tālāk noziegumi iedalās: mazāk smagos noziegumos, smagos noziegumos un sevišķi smagos noziegumos.

KL 7.panta trešajā daļā noteikts, ka par mazāk smagu noziegumu uzskatāms tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par desmit gadiem. KL 7.panta ceturtajā daļā noteikts, ka smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par pieciem gadiem, bet ne ilgāku par desmit gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par desmit gadiem. KL 7.panta piektajā daļā noteikts, ka sevišķi smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par desmit gadiem, mūža ieslodzījums vai nāves sods.

Kā raksta U.Krastiņš: „[...] klasifikācijas pamatā likts sankciju smagums atkarībā gan no brīvības atņemšanas soda maksimālās robežas KL panta vai panta daļās (punkta) sankcijā, gan no vainas formas”.⁴¹ Tātad, lai veiktu noziedzīga nodarījuma klasifikāciju, ir nepieciešams noteikt sankcijas maksimālo robežu un vainas formu, t.i., noziedzīgs nodarījums var būt izdarīts ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības.

Balstoties uz augstākminēto, secinām, ka noziedzīgais nodarījums kontrabanda ir tīšs nodarījums un atzīstams par noziegumu:

- ✓ pirmajā daļā- mazāk smags noziegums, jo ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par pieciem gadiem;
- ✓ otrajā un trešajā daļā - smags noziegums, jo ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par desmit gadiem;
- ✓ ceturtajā daļā-sevišķi smags noziegums, jo brīvības atņemšana paredzēta un laiku, ilgāku par desmit gadiem).

Savukārt atbildība par preču un vielu, kuru aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai („speciālā” kontrabanda) noteikta KL 190.¹pantā:

⁴¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 16.lpp.

(1) Par narkotisko vai psihotropo vielu, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), kā arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas lielā apmērā, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem.

Šajā pantā norādītās darbības uzskatāmas par kontrabandas īpašu veidu. Atšķirībā no kontrabandas priekšmeta - precēm un citām vērtībām -, šajā pantā ir izdalīti speciālie priekšmeti, kuriem ir paaugstināta bīstamība un kaitīgums, kas lielā mērā apdraud valsts, sabiedrības un atsevišķu personu visnozīmīgākās intereses. Šajā pantā minēto priekšmetu pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai var radīt daudz lielāku kaitējuma smaguma pakāpi nekā 190.pantā minēto preču un citu vērtību kontrabanda.

190.¹ pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir atzīstams par noziegumu:

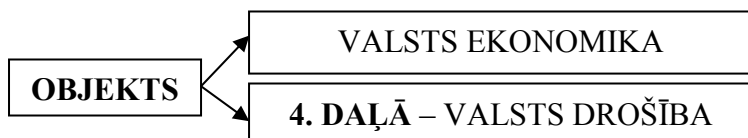
- ✓ panta pirmajā daļā - mazāk smags noziegums;
- ✓ panta otrajā daļā - smags noziegums;
- ✓ panta trešajā daļā - sevišķi smags noziegums.

Jāatzīmē, ka, lai nodarījumu varētu atzīt par noziedzīgu nodarījumu, tam sevī ir jāietver visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Tas ir norādīts KL pirmajā pantā. Noziedzīga nodarījuma sastāvs ir visu to objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums, kas raksturo konkrētu nodarījumu. Šīs pazīmes ir obligātas un pietiekamas. Tādējādi, ja kaut viena no pazīmēm iztrūkst, tad nav pamata personu saukt pie kriminālatbildības.

Noziedzīga nodarījuma sastāvu raksturo četri elementi: objekts, objektīvā puse, subjekts, subjektīvā puse.

Pēc U.Krastiņa teiktā, noziedzīga nodarījuma objekts ir ar KL aizsargātās valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu noteiktas intereses, ko apdraud noziedzīgs nodarījums. Tālāk tiek izdalīti trīs objektu veidi: vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts,

grupas noziedzīgo nodarījumu objekts, tiešais noziedzīgā nodarījuma objekts. Vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts ir visu interešu kopums, ko aizsargā KL. Grupas objekts ir vienādas un savstarpēji saistītas vairākas intereses, kuras apdraud noziedzīga nodarījuma grupa. Tiešais noziedzīga nodarījuma objekts ir interese, kas ir apdraudēta ar noziedzīgo nodarījumu.⁴² Kontrabanda pieder pie noziedzīgiem nodarījumiem, kuru grupas objekts ir tautsaimniecības intereses (norāde par to, ka noziegumi sakārtoti pēc grupas objekta, dota nodaļas nosaukumā). 190.pantā paredzētā nozieguma tiešais objekts- tautsaimniecības intereses muitas darbības sfērā.

Tā kā noziedzīgs nodarījums ir saistīts ar noteiktu interešu aizskārums, vai nu nodarot tām kaitējumu, vai arī draudot tādu nodarīt, precīza objekta noskaidrošana kvalifikācijas procesā ir viens no garantiem turpmākai pareizai noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai.⁴³

Objekta dziļākai un pilnīgākai analīzei izdala noziedzīga nodarījuma priekšmetu, kas ir materiāla, taustāma lieta, sakarā ar kuru vai pret kuru noziedzīgs nodarījums ir izdarīts (piemēram, velosipēda zādzība, kur priekšmets - velosipēds). Kā norāda U.Krastiņš: „[...] noziedzīga nodarījuma priekšmets ir cilvēka ārējā pasaulē objektīvi eksistējoša lieta, pret kuru tieši vērsts kaitīgs nodarījums un līdz ar to tiek apdraudēts noziedzīga nodarījuma objekts.”⁴⁴

Noziedzīga nodarījuma priekšmets jānorobežo no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīkiem un līdzekļiem (priekšmeti, ieroči, mehānismi utt.), ar kuriem vainīgais iedarbojas uz noziedzīga nodarījuma priekšmetu vai cietušo vai atvieglo noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, jo vienas un tās pašas lietas, vielas un priekšmeti var būt gan noziedzīga nodarījuma priekšmets, gan arī noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīki vai līdzekļi.⁴⁵

KL 190. pantā nozieguma priekšmets ir preces un citas vērtības.

1997.gada 11.jūnija Muitas likumā⁴⁶, bija dots termina „preces” izskaidrojums, kas aptver arī KL 190.pantā norādīto terminu ”citas vērtības”: „Preces - jebkura kustama manta, arī valūta, vērtslietas, jebkuri enerģijas veidi un transportlīdzekļi, izņemot komerciālos

⁴² Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 32. – 37.lpp.

⁴³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 26.lpp.

⁴⁴ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 44.lpp.

⁴⁵ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 28. – 29.lpp.

⁴⁶ Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 27.jūnijs, nr. 155/166.

transportlīdzekļus” Ar 2004.gada 18.marta Muitas likumu⁴⁷ iepriekšējais likums zaudējis spēku. Jaunajā likumā nav doti tajā lietoto terminu izskaidrojumi.⁴⁸

Kā jau minēts, muitas darbību Latvijā pašlaik reglamentē Saeimas 2004.gada 6.aprīļa Muitas likums un autore turpmāk aplūkos šo spēkā esošo likumu.

Kontrabanda saskaņā ar KL ir minēto priekšmetu, kas pakļauti muišanai, ievēšana Latvijas Republikas teritorijā vai izvešana no tās, apejot muitas kontroli, vai noslēpjot šos priekšmetus no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā.⁴⁹

Muitas likumā norādīts, ka Latvijas Republikas muitas teritorija ir visa Latvijas Republikas teritorija, ko veido sauszeme, teritoriālie un iekšējie ūdeņi un gaisa telpa, kā arī mākslīgo salu un būvju teritorijas.

Muitas likuma 9.pants nosaka muitas kontroles pasākumus. Šā panta pirmajā daļā noteikts, ka persona muitas uzraudzībā esošās preces uzrāda muitas kontroles punktus un citās muitas iestāžu izsniegtajās atļaujās norādītajās vietās; otrajā daļā noteikts, ka muitas iestādes veic muitas uzraudzībā esošo preču kontroli šā panta pirmajā daļā minētajās preču uzrādīšanas vietās, muitas noliktavu teritorijās, preču pagaidu uzglabāšanas vietās, brīvajās zonās un brīvajās noliktavās, robežkontroles punktus, kā arī muitas uzraudzībā esošo preču uzglabāšanas un pārstrādāšanas vietās; trešajā daļā savukārt noteikts, ka Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektors pilnvaro muitas amatpersonas veikt muitas kontroli visā Latvijas Republikas teritorijā un tas nozīmē, ka šādi pilnvarotām muitas amatpersonām ir tiesības muitas kontroles veikšanai apturēt transportlīdzekļus visā Latvijas Republikas teritorijā.

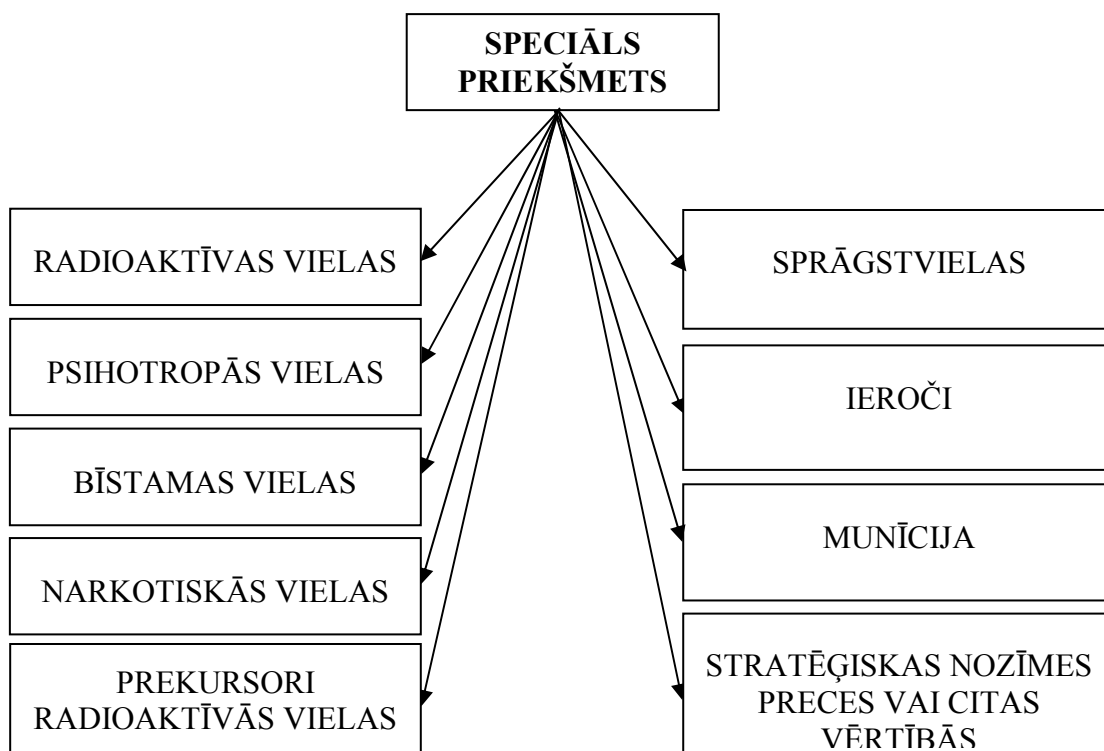
Muitas likuma trešajā nodaļā (15. līdz 18.pants) norādīts kādos gadījumos un kādā kārtībā veicama personas apskate. Muitas likuma 15.pants nosaka, ka personas apskate uzskatāma par muitas kontroles izņēmuma formu un to var izdarīt tikai, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka persona slēpj pie sevis preces, kuru pārvietošana pāri valsts robežai ir aizliegta vai kuras tiek ievestas komerciāliem nolūkiem.

⁴⁷ Muiņas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 6.aprīlis, nr.54.

⁴⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs, 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma AFS, 2007., 88.lpp.

⁴⁹ Turpat, 88.lpp.

Kā jau iepriekš minēts 190.¹ pantā uzskaitīti speciālie priekšmeti - narkotiskās un psihotropās vielas, šo vielu izgatavošanai paredzētie izejmateriāli (prekursori), radioaktīvas, bīstamās vielas, stratēģiskas nozīmes preces vai citas vērtības, sprāgstvielas, ieroči, munīcija.

Kā norādījusi V.Liholaja: „Narkotiskas un psihotropas vielas ir dažādas izcelsmes (fiziskais kritērijs) vielu grupa, kurām piemīt spēja iedarboties uz centrālo nervu sistēmu un radīt īpašu reibuma stāvokli, pierašanu pie tām un narkotisko atkarību (medicīniskais kritērijs), kuru uzskaitījums fiksēts speciālos normatīvos aktos (juridiskais kritērijs), bet to neatļauta aprīte un lietošana apdraud iedzīvotāju veselību (sociālais kritērijs).”⁵⁰

Saskaņā ar likumu ”Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprītes kārtību”⁵¹: „narkotiskā viela” - jebkura dabīga vai sintētiska viela, kas ir klasificēta atbilstoši 1961.gada 30.marta Vienotajai konvencijai par narkotiskajām vielām un 1972.gada Protokolam par grozījumiem 1961.gada 30.marta Vienotajā konvencijā par narkotiskajām vielām un iekļauta Latvijā kontrolējamo narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru sarakstos; „psihotropā viela” - jebkura dabīga vai sintētiska viela, kas ir klasificēta atbilstoši 1971.gada 21.februāra Konvencijai par psihotropajām vielām un iekļauta Latvijā kontrolējamo narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru sarakstos.

⁵⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma AFS, 2007., 263.-264.lpp.

⁵¹ Likums „Par narkotisko un psihotropo vielu likumīgās aprītes kārtību”: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1996. 23.maijs, nr.89.

Prekursors tradicionālā izpratnē ir viela, kas paredzēta kādas citas vielas radīšanai, ekstrahēšanai, koncentrācijas izmaiņai utt. Narkokriminalitātes kontekstā analizējami narkotisko un psihotropo vielu prekursori.⁵²

Saskaņā ar likuma "Par prekursoriem"⁵³ 1.pantu prekursori (sarakstos iekļautās vielas) ir vielas, kuras var izmantot narkotisko vai psihotropo vielu nelegālai izgatavošanai un kuras atbilst Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra regulas (EK) Nr. 273/2004 par narkotisko vielu prekursoriem 2.panta "a" un "b" apakšpunktā un Padomes 2004.gada 22.decembra regulas (EK) Nr. 111/2005, ar ko paredz noteikumus par uzraudzību attiecībā uz narkotisko vielu prekursoru tirdzniecību starp Kopieniem un trešajām valstīm 2.panta "a" un "b" apakšpunktā minēto terminu skaidrojuma. Šis prekursoru jēdziena definējums pieņemts ar 2010.gada 28.oktobra likumu⁵⁴, ar ko nomainīta prekursoru iepriekšējā definīcija.

Atbildība par prekursoru pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā ir noteikta 190.¹ pantā.

Saskaņā ar 1996.gada 9.maija likumu "Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību" narkotiskās un psihotropās zāles ir zāles, kuru sastāvā ietilpst narkotiskās un psihotropās vielas.

Šā paša likuma 3.panta pirmajā daļā noteikts, ka augus, vielas un zāles, kuras starptautiskajās konvencijās vai saskaņā ar tām ir klasificētas kā narkotiskās vai psihotropās vielas un zāles vai kuras var izmantot šo vielu un zāļu nelegālai izgatavošanai, kā arī jebkurus citus augus, vielas un zāles ar līdzīgu farmakoloģisku iedarbību, kuru ļaunprātīga lietošana var apdraudēt veselību, atkarībā no šo augu, vielu un zāļu ļaunprātīgas lietošanas bīstamības pakāpes iekļauj Latvijā kontrolējamo narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru sarakstos. Atkarībā no bīstamības pakāpes tos iedala trijos sarakstos: I sarakstā iekļautas aizliegtās sevišķi bīstamās narkotiskās vielas un tām pielīdzinātās psihotropās vielas un augi; II sarakstā ir ietvertas ļoti bīstamas narkotiskās vielas un tām pielīdzinātās psihotropās vielas, kuras atļauts izmantot medicīniskiem un zinātniskiem mērķiem; III sarakstā iekļautas bīstamas psihotropās vielas, kuras var tikt izmantotas ļaunprātīgos nolūkos.

Šos sarakstus apstiprina Ministru kabinets pēc Veselības ministrijas ieteikuma un tie noteikti ar 2005.gada 8.novembra noteikumiem nr.847 „Noteikumi par Latvijā kontrolējamām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem”⁵⁵.

⁵² Mežulis D., Judins A. Narkotisko un psihotropo vielu noziedzīgās aprites kvalifikācija. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2009., 9.- 10.lpp.

⁵³ Likums „Par prekursoriem”: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1996. 23.maijs, nr.89.

⁵⁴ Grozījumi likumā „Par prekursoriem”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183.

⁵⁵ Noteikumi par Latvijā kontrolējamām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem; MK 2008.gada 8.novembra noteikumi nr.847. Latvijas Vēstnesis, 2005. 10.novembris, nr.180.

Pie I saraksta aizliegtām sevišķi bīstamām narkotiskām vielām, tām pielīdzināmām psihotropām vielām un augiem pieskaitāmi, piemēram, alfacetilmetadols, jēlopijs, kanabiss, acetorfīns, heroīns, kokas krūma lapas, efedras augs, halucinogēnās sēnes u.c. Pie II saraksta ļoti bīstamām narkotiskām vielām un tām pielīdzināmām psihotropām vielām, kuras atļauts izmantot medicīniskiem un zinātniskiem mērķiem pieskaitāmi, piemēram, kodeīns, morfīns, opijs, kokaīns u.c. Savukārt pie III saraksta bīstamām psihotropām vielām, kuras var tikt izmantotas ļaunprātīgos nolūkos, pieskaitāmi, piemēram, barbitāls, cefedrīns, efedrīns, fenazepāms u.c

Narkotisko, psihotropo vielu un prekursoru iedalījuma apmērs ir noteikts 1998.gada 15.oktobra likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikumā.⁵⁶

Kritēriji nosaka vielu nelielu apmēru un lielu apmēru. Apmēru, kurš pārsniedz nelielu apmēru un nesasniedz lielu apmēru, nosacīti var saukt par vidēju apmēru. Atbilstoši šim dalījumam, piemēram, heroīna daudzums līdz 0,001 gramam ir neliels, vairāk kā 0,001 līdz 1 gramam (neieskaitot) ir vidējs, bet, sākot ar 1 gramu, apmērs ir liels.

Nelielam apmēram ir kvalificējoša nozīme tikai tad, ja likumdevējs nodalījis šāda apmēra nodarījumu. To ievērojot, Krimināllikumā ir definēti nodarījumi ar kvalificējošo pazīmi - ”darbības izdarīšana lielā apmērā”, nodarījuma pamatsastāvā nediferencējot atbildību par darbību ar narkotiskām un psihotropām vielām nelielā un vidējā apmērā. Šī pieeja noziedzīgu nodarījumu sastāvu veidošanā ir divpakāpju pieeja- saskaņā ar to noziedzīga nodarījuma priekšmets var būt lielā apmērā (1) un apmērā, ka nav liels (2), pēdējā ietverot gan darbības ar narkotiskām un psihotropām vielām nelielā, gan vidējā apmērā.

Šāda pieeja ir izmantota, paredzot atbildību par KL 190.¹ panta nodarījumu. Saskaņā ar KL 190.¹ panta trešo daļu pie atbildības saucamas personas par narkotisko vai psihotropo vielu un prekursoru pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā lielā apmērā. Savukārt par šādu narkotisko, psihotropo vielu un prekursoru pārvietošanu, ja noziedzīgs nodarījums nesasniedz lielu apmēru, jāatbild saskaņā ar šā panta pirmo daļu.⁵⁷

Runājot par KL 190.¹ pantā uzskaitītajiem speciālajiem priekšmetiem, vēl jāpiemin ieroči. Kā norāda O.Joksts: „Ieročus to izpratnes klasiskajā dalījumā iedala divās grupās:

⁵⁶Kritēriji nelikumīgā apritē esošu narkotisko, psihotropo vielu un zāļu, kā arī vielu, kas var tikt izmantotas narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgai izgatavošanai (prekursori) iedalījumu apmēriem: likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, nr.165.

⁵⁷ Mežulis D., Judins A. Narkotisko un psihotropo vielu noziedzīgās aprites kvalifikācija. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2009., 15.- 16.lpp.

šaujāmie un aukstie ieroči.”⁵⁸ Ieroču un speciālo līdzekļu apriti reglamentē 2010.gada 28.oktobra Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums.⁵⁹ Ierocis iepriekš minētā likuma izpratnē ir priekšmets vai mehānisms, kas speciāli radīts dzīvu vai nedzīvu mērķu iznīcināšanai vai bojāšanai. Šaujāmierocis ir pārnēsājams ierocis ar stobru vai bez tā, kurā, šaujampulverim sadegot, šāviņš saņem kinētisko enerģiju virzes kustībai gāzu spiediena rezultātā. Savukārt aukstais ierocis ir kvalificējams kā priekšmets, kam piemīt ieroča pazīmes un kas paredzēts bojājumu nodarīšanai, izmantojot cilvēka muskuļu spēku vai speciālus mehānismus.

Stratēģiskas nozīmes preces definētas 2007.gada 21.juniņa Stratēģiskas nozīmes preču aprites likumā.⁶⁰ Šajā likumā skaidrots, ka stratēģiskas nozīmes preces ir sistēmas, iekārtas, to sastāvdaļas, materiāli, ķīmiskās vielas, priekšmeti, programmatūras, tehnoloģijas un pakalpojumi, kas ietverti Padomes 2009.gada 5.maiņa regulas (EK) Nr. 428/2009, ar ko izveido Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, pārvadājumu, starpniecības un tranzīta kontrolei, 1.pielikumā, Eiropas Savienības Kopējā militāro preču sarakstā un Latvijas Republikas Nacionālajā stratēģiskas nozīmes preču un pakalpojumu sarakstā.

Ja kontrabandas priekšmeti ir narkotiskas, psihotropas, stipri iedarbīgas vai indīgas vielas, ieroči vai citi priekšmeti, par kuru izgatavošanu, iegādāšanos, realizāciju vai glabāšanu saskaņā ar KL draud kriminālatbildība, nodarījums jākvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, respektīvi, kā kontrabanda un saskaņā ar KL attiecīgi 233., 253., 248. vai citu pantu.

Gadījumos, kad kontrabanda saistīta ar dokumentu viltošanu, vainīgās personas darbības jākvalificē arī kā dokumentu viltošana atbilstoši KL 327. vai 275.pantam.⁶¹

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse - ar likumu aizsargātā objekta apdraudējuma ārējais akts, t.i., personas uzvedības ārējā izpausme, kura noris objektīvajā pasaulē un izpaužas kaitējuma nodarīšanā šim objektam vai radot draudus nodarīt tam kaitējumu.⁶²

Kontrabanda ir ar formālu sastāvu, tāpēc sekas nav ietvertas. Kontrabandas apzināta izdarīšana jau ir pabeigts nodarījums, tāpēc vainīgā psihiskā attieksme pret sekām nav jāvērtē. Personas psihiskā attieksme pret viņas darbību var izpausties vienīgi tieša nodoma veida, jo nav iespējams, ka persona apzināti izdara kādu darbību, nevēloties to darīt.⁶³

No objektīvās puses KL 190. panta pirmajā daļā paredzēto noziegumu raksturo aktīvas darbības, veicot kontrabandu atkārtoti, proti, kontrabandas priekšmetu ievēšana Latvijas

⁵⁸ Joksts O. Ierocis un likums. Rīga: SIA Biznesa augstskola Turība, 2003., 8.lpp.

⁵⁹ Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183.

⁶⁰ Stratēģiskas nozīmes preču aprites likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 5.jūlijs, nr.107.

⁶¹ Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi ekonomikā. II daļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999., 23.lpp.

⁶² Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums.

Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 29.lpp.

⁶³ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 99.lpp.

Republikas muitas teritorijā vai izvešana no tās gada laikā notikusi vismaz divas reizes, pie kam kriminālatbildība iestājas atkārtotas kontrabandas gadījumā, ja iepriekšējā reizē nodarījuma izdarīšanas fakts, pārkāpējam zinot, ir bijis fiksēts likumā noteiktā kārtībā. Par kontrabandu, ja tā izdarīta pirmo reizi, iestājas administratīvā atbildība. Kriminālsodāma kontrabanda atšķiras no administratīvi sodāmas ar to, ka kriminālsodāmu kontrabandu veido atkārtotība, kā arī pēc apmēra un arī ja tā izdarīta organizētā grupā. Noziegums pabeigts ar atkārtotas ieviešanas vai izvešanas brīdi (formāls noziegums).

Kontrabandas priekšmetu ieviešana muitas teritorijā vai izvešana no tās nozīmē to ieviešanu muitas kontroles zonā vai izvešanu no tās, noslēpjot (nomaskējot, izmantojot slēptuves u.tml.) no muitas kontroles, izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus (piemēram, nederīgus vai nelikumīgi iegūtus dokumentus). Noziegumu var izdarīt, arī vispār apejot muitas kontroli, proti, kontrabandas priekšmetu ieviešana valstī vai izvešana no valsts ārpus muitas punktiem vai citām vietām, kas noteiktas muitas kontrolei.⁶⁴

Tā, piemēram, Balvu rajona tiesa ar 2011.gada 14.marta spriedumu lietā Nr. 15890031110⁶⁵ atzina par vainīgu un notiesāja S.K. par KL 190.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. No objektīvās puses apsūdzētais S.K. atkārtoti gada laikā izdarīja muižošanai pakļauto preču ieviešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā, noslēpjot tās no muitas kontroles un nedeklarējot (kontrabanda), šādos apstākļos: 2010.gada 3.maijā plkst.1035 S.K., noslēpjot no muitas kontroles apģērba kabatās, un nedeklarējot muižošanai pakļautas preces cigaretes „Prima” 187 (simt astoņdesmit septiņas) gab., bez Latvijas Republikas akcīzes markām, nelikumīgi šo precī ienesa Latvijas Republikas muitas teritorijā. Par minēto pārkāpumu 2010.gada 3.maijā tika sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols un S.K. tika sodīts administratīvā kārtībā. 2010.gada 22.novembrī plkst.15³⁵ S.K., rīkojoties atkārtoti gada laikā, nolūkā izvairīties no nodokļu nomaksas Latvijas Republikas valsts budžetā par tādu preču importu, kuru aprīte ir speciāli reglamentēta, šķērsoja Latvijas Republikas valsts robežu un iesniedza „Akcīzes preču pārvietošanas pieteikumu”, kurā bija reģistrētas cigaretes – 40 gab., degvīns, tādējādi apliecinot, ka citu deklarējamo preču nav, ienāca Latvijas Republikā no Krievijas Federācijas teritorijas caur muitas kontroles punktu „Vientuļi”, un, noslēpjot no muitas kontroles ceļasomā zem personīgajām mantām, un nedeklarējot muižošanai pakļauto preču daudzumu: cigaretes „Alliance” 120 (simt divdesmit) gab. un cigaretes „Prima” 240 (divsimt četrdesmit) gab. ar kopējo muitas vērtību Ls 3,09 (trīs lati un deviņi santīmi) un nenomaksājot nodokli Ls 24,03 (divdesmit četri lati un trīs santīmi),

⁶⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma AFS, 2007., 88.-89.lpp.

⁶⁵ Balvu rajona tiesas 2011.gada 14.marta spriedums lietā Nr. 15890031110.

bez Latvijas Republikas akcīzes markām, nelikumīgi šo precī ienesa Latvijas Republikas muitas teritorijā. Tādējādi ar šādām darbībām S.K. izdarīja Krimināllikuma 190.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu – kontrabandu, kas izdarīta atkārtoti gada laikā, kas ir mazāk smags noziegums.

Tāpat arī P.D. atkārtoti gada laikā izdarīja muišošanai pakļauto preču ievēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā, noslēpjot tās no muitas kontroles un nedeklarējot (kontrabanda).

No objektīvās puses noziegumu raksturo P.D. sekojošas darbības: 2010.gada 23.oktobrī ar automašīnu Audi 80, noslēpjot no muitas kontroles automašīnas salonā aiz aizmugurējā sēdekļa, un nedeklarējot muišošanai pakļautās preces - cigaretes, nelikumīgi šo precī ievēda Latvijas Republikas muitas teritorijā. Par minēto pārkāpumu P.D. tika administratīvi sodīts. 2011.gada 12.janvārī plkst.00²⁵ P.D., rīkojoties atkārtoti gada laikā, ar automašīnu Audi 80, nolūkā izvairīties no nodokļu nomaksas Latvijas Republikas valsts budžetā par tādu preču importu, kuru aprīte ir speciāli reglamentēta, šķērsoja Latvijas Republikas valsts robežu un pa „zaļo joslu”, tādējādi apliecinot, ka deklarējamo preču nav, iebrauca Latvijā no Krievijas Federācijas teritorijas caur muitas kontroles punktu „Vientuļi”, un, noslēpjot no muitas kontroles automašīnas salonā aiz aizmugurējā sēdekļa, automašīnas aptiecinā, plastmasas bundžā un pie paša zem apģērba un nedeklarējot muišošanai pakļauto preču daudzumu: cigaretes „More Red” 600 (seši simti) gab. un cigaretes „More Blue” 1240 (tūkstošs divsimt četrdesmit) gab. ar kopējo muitas vērtību Ls 15,09 piecpadsmit lati un deviņi santīmi) un nenomaksājot nodokli Ls 123,29 (simt divdesmit trīs lati un divdesmit deviņi santīmi), bez Latvijas Republikas akcīzes markām, nelikumīgi šo precī ievēda Latvijas Republikas muitas teritorijā. Ar šādām darbībām P.D. izdarīja Krimināllikuma 190.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu – kontrabandu, kas izdarīta atkārtoti gada laikā, kas ir mazāk smags noziegums.

Tikai KL 190.panta pirmajā daļā noziedzīga nodarījuma sastāvu veido kontrabanda, kas izdarīta atkārtoti gada laikā. KL 190.panta otrā, trešā un ceturtā daļa ir kvalificēti sastāvi, par kuriem atbildība iestājas, ja tiek konstatēta attiecīgā kvalificējošā pazīme.

KL 190.panta otrajā daļā noteikta paaugstināta atbildība par kontrabandu lielā apmērā. Saskaņā ar 1998.gada 15.oktobra likuma ”Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20.pantu atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Kā jau minēts, pašlaik minimālā mēnešalga ir 200 (divsimt) latu. Tātad kontrabanda lielā apmērā būs sākot ar 10 000 (desmit tūkstoši) latu.

Tā, piemēram, Rīgas rajona tiesa ar 2009.gada 3.februāra spriedumu lietā Nr. 15890004708⁶⁶ notiesāja K.S. par kontrabandu lielā apmērā. No objektīvās puses K.S. nedeklarējot, nelikumīgi ieveda Latvijas Republikas muitas teritorijā muižošanai pakļautās preces (kontrabanda) lielā apmērā sekojošā veidā: 2008.gada 12.jūnijā ap plkst. 17:30 caur Rīgas rajona, Mārupes pagasta starptautiskās lidostas „Rīga” 2 ielidošanas zāles „zaļo koridoru” nelikumīgi Latvijas Republikas muitas teritorijā nedeklarējot K.S. ieveda 374 gab. dažāda veida dārgmetāla priekšmetus ar kopējo svaru 1813,86 grammi, kuru kopējā muitas vērtība sastāda 19 167,91 Ls, kas kopā sastāda lielus apmērus.

Ar savām darbībām K.S. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 190.panta otrajā daļā, jo konstatēta kvalificējoša pazīme – liels apmērs.

Arī KL 190.¹panta otrajā daļā ietvertas kvalificējošas pazīmes un viena no tām ir liels apmērs.

Tā, piemēram, ar Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 3.aprīļa spriedumu Krimināllietā Nr.15890002405⁶⁷ tika notiesāts A.K. No lietas materiāliem izriet, ka 2005.gada 16.februārī ap plkst.08.00 A.K. šķērsoja Latvijas Republikas valsts robežu, iebraucot Latvijā no Krievijas Federācijas teritorijas ar pasažieru vilcienu Nr.3 „Maskava-Rīga” caur Zilupes Muitas kontroles punktu, Ludzas rajonā. Pārkāpjot 1996.gada 23.maija likuma „Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību” 39.panta noteikumus, A.K. pārvietoja savā bagāžā tabletes, kuras saturēja 24 (divdesmit četri) gramus fenobarbitāla un 19,2 (deviņpadsmit komats divi) gramus kodeīna, ar kopējo muitas vērtību 108 (simtu astoņi) lati, noslēpjot šīs vielas no muitas kontroles. Saskaņā ar 1998.gada 4.novembra likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikuma III sarakstu, fenobarbitāls atzīts par bīstamu psihotropo vielu, kura var tikt izmatota ļaunprātīgos nolūkos un šīs vielas daudzums, lielāks par 10 (desmit) gramiem, uzskatāms par lielu apmēru. Ar šī likuma 2.pielikuma II sarakstu kodeīns atzīts par ļoti bīstamām narkotiskajām vielām pielīdzinātu psihotropo vielu, kuru atļauts izmantot medicīniskiem un zinātniskiem mērķiem un šīs vielas daudzums, lielāks par 10 (desmit) gramiem, uzskatāms par lielu apmēru. Veicot vilciena pasažieru bagāžas pārbaudi, muitas darbinieki atrada A.K. bagāžā minētās vielas saturošas tabletes un, par cik A.K. nevarēja dokumentāli apliecināt psihotropās vielas saturoši medikamentu lietošanas nepieciešamību un to iegādes likumību, tie tika izņemti.

⁶⁶ Rīgas rajona tiesas 2009.gada 3.februāra spriedums lietā Nr. 15890004708.

⁶⁷ Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 3.aprīļa spriedums Krimināllietā Nr.15890002405.

Ar šādām savām darbībām A.K. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 190.¹panta otrajā daļā, kura kvalificējošā pazīme – narkotiskās un psihotropās vielas pārvietotas pāri Latvijas Republikas valsts robežai lielā apmērā.

Bez tam A.K. darbību rezultātā radās noziedzīgu nodarījumu kopība attiecīgi pēc KL 190.¹panta otrās daļas un 253.panta otrās daļas. Tā kā A.K. neatļauti iegādājās, glabāja un pārvadāja bez realizācijas nolūka psihotropās vielas lielā apmērā, A.K. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 253.panta otrajā daļā, kura kvalificējošā pazīme ir – noziedzīgās darbības izdarītas ar narkotiskajām vai psihotropajām vielām lielā apmērā.

KL 190.panta trešajā daļā atbildība noteikta par kontrabandu lielā apmērā, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās. Šajā gadījumā jākonstatē, ka nelikumīgu preču vai citu vērtību pārvietošanu pāri muitas robežai tieši izdarījušas divas vai vairākas personas, iepriekš par to vienojoties.⁶⁸

Personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās raksturojas ar to, ka divas vai vairākas personas, pirms noziedzīga nodarījuma par to vienojoties, kopīgi, to apzinoties, tieši izdara tīšu noziedzīgu nodarījumu. Vienošanās veids, apjoms var būt dažāds, un tas kvalifikāciju neietekmē.⁶⁹ Savukārt U.Krastiņš skaidro, ka personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās pastāv tajos gadījumos, kas vismaz divas personas par kopīgi izdarāmo nodarījumu vienojušās pirms prettiesisko darbību uzsākšanas, kas jau tieši vērstas uz noziedzīga nodoma realizēšanu.⁷⁰

Gan KL 190., gan KL 190.¹ pantā noziedzīga nodarījuma izdarīšana personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās ir kvalificējoša pazīme.

KL 190.pantā ceturtajā daļā atbildība noteikta par kontrabandu neatkarīgi no tās apmēra (priekšmeta vērtības), ja to izdarījusi organizēta grupa.

Arī 190.¹panta trešajā daļā kvalificējoša pazīme ir organizēta grupa.

Saskaņā ar KL 21.pantu organizēta grupa ir ne mazāk kā triju personu apvienība, kuras dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos ir sadalījuši pienākumus. Šīs personas plāno izdarīt noziedzīgus nodarījumus vai smagu un sevišķi smagu noziegumu. Kā norādījis U.Krastiņš organizēta grupa ir arī noziedzīgs grupējums pēc iepriekšējas vienošanās, bet tam piemīt augstāka organizētības pakāpe un skaitliskais sastāvs. Organizētās grupas dalībnieki darbojas atbilstoši uzdevumu sadalei un ne visi dalībnieki tieši piedalās objektīvās puses sastāva realizēšanā. Bez tiešajiem izdarītājiem ar nodarījumu var būt saistīti organizētāji,

⁶⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma AFS, 2007., 89.lpp.

⁶⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 98.lpp.

⁷⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 160.lpp.

vadītāji, atbalstītāji. Tāpēc ir svarīgi noteikt, kāda ir katra dalībnieka loma un atbildība izdarītajā nodarījumā.⁷¹

Tā, piemēram, ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 8.septembra lēmumu lietā Nr.SKK- 351/09⁷² tiesa nolēma V.B. kasācijas sūdzību noraidīt. V.B. ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007. gada 5.oktobra spriedumu tika atzīts par vainīgu KL 253¹.panta trešajā daļā un KL190¹.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. V.B. atzīts par vainīgu par to, ka viņš organizētā grupā izdarījis neatļautu psihotropo vielu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, slēpjot to no muitas kontroles (kontrabandu), lielā apmērā (objektīvā puse). Laikā, kurš pirmstiesas izmeklēšanā precīzi nav noskaidrots, V.B. izveidoja stabilu personu apvienību, sadalot pienākumus starp grupas dalībniekiem, ar nolūku kopīgi izdarīt sevišķi smagus noziedzīgus nodarījumus. Starp pārējiem organizētās grupas dalībniekiem saskaņā ar iepriekšēju vienošanos tika sadalīti pienākumi, kas saistīti ar psihotropo vielu kontrabandu lielā apmērā. Tātad tika izveidota organizēta grupa, kas šajā gadījumā ir nozieguma kvalificējošā pazīme. V.B. nodeva A.B. naudas līdzekļus, kuri bija nepieciešami, lai kontrabandas ceļā, slēpjot no muitas kontroles, ievestu no Lietuvas Republikas Latvijas Republikas teritorijā psihotropās vielas (priekšmets) lielā apmērā. Tādejādi V.B. organizētā grupā izdarīja neatļautu psihotropo vielu kontrabandu lielā apmērā. Tam, ka šajā gadījumā kontrabanda ir izdarīta lielā apmērā, nav izšķirošas nozīmes, jo V.B. izdarījis kontrabandu organizētā grupā, kas uzskatāms par smagāku noziegumu, jo apdraud ne tikai tautsaimniecības intereses muitas darbības sfērā, bet arī sabiedrības un pat valsts drošību. Šāds nodarījums jākvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības saskaņā ar KL 190¹.panta trešo daļu un KL 253¹.panta trešo daļu. Kasācijas sūdzībā V.B. apstrīdēja pierādījumus, to novērtējumu un šajā sakarā arī nodarījuma juridisko kvalifikāciju pēc KL 253¹.panta trešās daļas, 190¹.panta trešās daļas. V.B. uzskatīja, ka nav pietiekama pamatojuma viņa atzīšanai par organizētas grupas dalībnieku. Savukārt Senāta Krimināllietu departaments norādīja, ka pirmās instances tiesa izvērtējusi apsūdzētā V.B. darbības un pareizi secinājusi, ka V.B. uzskatāms par organizētās grupas, kurā ietilpa A.L., K.J. un J.P., V.B. organizatoru, līdz ar to celtā apsūdzība pēc Krimināllikuma 253¹.panta trešās daļas, 190¹.panta trešās daļas ir pamatota.

⁷¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 166.lpp.

⁷² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 8.septembra lēmums lietā Nr.SKK- 351/09.

2.2.Sujektīvās pazīmes

Noziedzīga nodarījuma subjekts - persona (Latvijas pilsonis, nepilsonis, ārvalstnieks vai bezvalstnieks), kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu un saucama pie kriminālatbildības. Noziedzīga nodarījuma subjekta pamatpazīmes: fiziska persona (pie kriminālatbildības juridisku personu Latvijā) saukt nevar; pieskaitāma persona- cilvēks apzinās savu rīcību un var to vadīt; subjektam ir jābūt sasniegušam vecumu, no kura iestājas kriminālatbildība (Latvijā kriminālatbildība iestājas no 14 gadu vecuma)

KL 190.pantā, kā arī KL 190.¹ pantā paredzētā nozieguma subjekts ir vispārējs subjekts, t.i., fiziska, pieskaitāma persona, kas līdz nodarījuma izdarīšanas dienai ir sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu.

Pēc U.Krastiņa skaidrojuma noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses saturu atklāj personas psihiskā attieksme pret viņas izdarīto prettiesisko darbību vai bezdarbību un kaitīgajām sekām. Tā ir personas iekšējā attieksme pret ārējā pasaulē objektīvi notiekošo, šajā gadījumā pret personas izraisītajām kaitīgajām izmaiņām ārpus šīs personas – pret viņas aktīvajiem vai pasīvajiem darbības procesiem, kuru rezultātā iestājušās vai varējušas iestāties kaitīgās sekas, un pret šīm sekām.⁷³

Tā kā kontrabandas sastāvs ir formāls noziedzīga nodarījuma sastāvs, tad noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse norāda uz vainīgā psihisko attieksmi pret nodarījumu (darbību).

Noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi raksturo vaina (nodoms vai neuzmanība), mofīvs un mērķis (nolūks).⁷⁴

Saskaņā ar KL 9.pantu nodoms var būt tiešs vai netiešs. Noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi nodarījuma sekas un vēlējusies tās (tiešs nodoms) vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (netiešs nodoms).

No subjektīvās puses KL 190. un 190.¹ pantā paredzēto noziegumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu. Vainīgais apzinās, ka viņš nelikumīgi ievēd kontrabandas priekšmetus muitas teritorijā vai izved no muitas teritorijas, un vēlas to darīt pretēji muitas noteikumiem, un tādā veidā savu nodomu realizē.

Ar Limbažu rajona tiesas 2009.gada 8.jūnija spriedumu lietā Nr. K21-4/09⁷⁵ A.T. atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 190. panta pirmajā daļā (redakcijā no 2002.gada 17.oktobra līdz 2005.gada 1.jūnijam). A.T. atzīts par

⁷³ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 88.lpp.

⁷⁴ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 98.lpp.

⁷⁵ Limbažu rajona tiesas 2009.gada 8.jūnija spriedums lietā Nr. K21-4/09

vainīgu un sodīts par to, ka viņš pārvietoja pāri Latvijas Republikas muitas robežai preci, noslēpjot to no muitas kontroles un izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, t.i., izdarīja kontrabandu lielā apmērā. Par apsūdzētā A.T. nodarījuma subjektīvo pusi pirmās instances tiesa ir izdarījusi vispārīgu atziņu: „Tiesas izmeklēšanas laikā netika iegūti pierādījumi tam, ka apsūdzētais A.T. būtu tiesīgs, atbilstoši „Alkohola aprites likuma” un MK noteikumu „Alkohola denaturēšanas un denaturētā alkohola aprites kārtība” prasībām, ievest minēto preci brīvam apgrozījumam Latvijas Republikā, un no tā izriet, ka apsūdzētajam ir bijis tiešs nodoms kontrabandas ceļā ievest Latvijas Republikā un izlaist brīvam apgrozījumam akcīzes preci – nedenaturētu etilspirtu”. Šo atziņu vēlāk kasācijas instances tiesa norāda kā nepamatotu.

Spriedums tika pārsūdzēts un ar Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 8.oktobra spriedumu Limbažu rajona tiesas 2009.gada 8.jūnija spriedums atcelts. A.T. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 190.panta pirmās daļas atzīts par nevainīgu un attaisnots. Apelācijas instances tiesa, izvērtējot pierādījumus, nonāca pie secinājuma, ka A.T. darbībās nav konstatējama Krimināllikuma 190.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvā puse, tiešs nodoms. No subjektīvās puses netika konstatēts apsūdzētā vienots nodoms izdarīt preču kontrabandu lielā apmērā. Attaisnošanas pamats, uz kuru tieši norādīts apelācijas instances tiesas spriedumā, ir subjektīvās puses, tieša nodoma, neesamība A.T. rīcībā.

Par apelācijas instances spriedumu prokurore iesniedza protestu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments ar 2009.gada 17.decembra lēmumu lietā Nr. SKK-697/09 nolēma apelācija instances spriedumu atstāt negrozītu, bet prokurores kasācijas protestu noraidīt. To kasācijas instance pamatoja ar to, ka no apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka apsūdzētā A.T. attaisnošanas pamats ir noziedzīga nodarījuma, kas paredzēts KL 190.panta pirmajā daļā, sastāva neesamība, kas atbilst Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punkta noteikumiem. Tiesas spriedumā ir tieša norāde uz to, ka „nav pierādīta noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse, t.i., ka A.T. apzinājās, ka viņš nelikumīgi pārvieto kontrabandas priekšmetus pāri muitas robežai un vēlējās to darīt”. Šādu atzinumu tiesa pamatojusi ar apstākļiem, kuri noskaidroti apelācijas instances tiesā, pārbaudot un novērtējot pierādījumus. Ar šiem pierādījumiem tiesa ir konstatējusi apsūdzētā A.T. objektīvās darbības: A.T. no Rakveres spirta rūpnīcas iegādājies esteraldehīda frakciju ar atbilstošu sertifikātu, precei bija noteikts muitas kods, muitas dokumentos A.T. nav iekļāvis apzināti nepatiesas ziņas, muitā viņš uzrādījis vedamo preci, Latvijā to tirgojis kā automašīnas logu mazgāšanas šķidrumu, un izdarījusi secinājumu, ka ar tām nav pierādīts apsūdzētā tiešs nodoms, kas ir Krimināllikuma 190.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme.

3.KONTRABANDA KĀ STARPTAUTISKS NOZIEGUMS, TĀS REGULĒJUMS CITĀS VALSTĪS

3.1.Krievija, Baltkrievija

Kontrabanda saskaņā ar starptautiskajām paražām ir atzīta par starptautiska rakstura noziegumu, jo tā ir saistīta ar kontrabandas priekšmeta pārvietošanu pāri vairāku valstu muitas robežām. Ar kontrabandas palīdzību tiek veikta viltotas naudas izplatīšana, nelikumīgas darbības ar ieročiem, narkotisko un psihotropo vielu nelegāla aprīte un citi noziegumi pret starptautiskajām tiesībām.⁷⁶

Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) 11.kongresā tika nolemts, ka ekonomiskā un finansiālā noziedzība ir jebkuri vardarbīgi noziedzīgie nodarījumi, kuru rezultātā veidojas finansiāls kaitējums, pat ja šis kaitējums ir slēpts un sabiedrībā var būt arī neuztverts. Ekonomiska rakstura noziedzīgo nodarījumu klasifikāciju ir izstrādājusi arī Eiropas Padomes Ministru komiteja (rekomendācijās Nr. R(81)12§). Šajās rekomendācijās kā noziedzīgie ekonomiskie nodarījumi tiek klasificēti arī likumpārkāpumi muitas sfērā. Eiropas Padomes eksperti ir secinājuši, ka Latvijā kontrabandas un noziedzīgi iegūto finansiālo līdzekļu legalizāciju ir veicinājis tās izdevīgais ģeogrāfiskais stāvoklis. Latvijas ģeogrāfisko stāvokli un transporta sistēmas izmanto nelegālo narkotiku biznesmeņi, viltotas naudas izgatavotāji un izplatītāji, zagto automašīnu transportētāji, kontrabandisti.⁷⁷

Kontrabanda ir cieši saistīta ar naudas atmazgāšanu, kas ir starptautiska mēroga problēma. Kontrabandas ceļā legalizētiem līdzekļiem ir grūtāk izsekot, jo noziedzīgās darbības tiek veiktas dažādu valstu teritorijās, kas savukārt kavē un traucē noziegumu atklāšanu. Savukārt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir saistīta ar terorismu. Valstu bažas par terorisma draudiem kļūst arvien aktuālākas. Terorisms tiek realizēts arvien biežāk un plašākos apmēros, tas apdraud valstu drošību un rada smagas sekas, kad bojā iet neskaitāmi nevainīgi cilvēki. Pēc autores domām, pastiprinātu uzmanību terorisma un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanai pasaule, tai skaitā arī Latvija, pievērsa pēc 2001.gada 11.septembra traģiskajiem notikumiem ASV. Šādu šausminošo teroraktu un milzīgu upuru skaitu neviens nebija paredzējis. Pasaule bija pārsteigta par to, ka terorakts bija veiksmīgi izdevies, neskatoties uz ASV augsti attīstītajām drošības sistēmām. Reaģējot uz šo apdraudējumu, turpmāk tika noteiktas stingrākas prasības cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kas ir viens no būtiskākajiem terorisma finansēšanas avotiem.

⁷⁶Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 175.lpp.

⁷⁷Vilks A. Drošība un tiesiskums Latvijā. Ekonomiskā noziedzība un sociālā drošība. Rīga: Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2007., 62.-65.lpp.

Arī Latvija 2008.gada 17.jūlijā pieņēma jaunu likumu "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums"⁷⁸, ar kuru iepriekšējais 1997.gada 18.decembra likums „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu” zaudēja spēku. Jaunajā likumā bija noteiktas stingrākas prasības attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu kontroli.

Spēku zaudējušā 1997.gada 18.decembra likumā „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu” ceturtajā pantā kontrabanda bija uzskaitīta pie noziedzīgajiem nodarījumiem, kuru rezultātā iegūtie finanšu līdzekļi vai cita manta atzīstama par legalizēšanas priekšmetiem KL 195.panta nozīmē.

Jaunajā 2008.gada 17.jūlijā likumā šādas norādes nav, taču ceturta panta 1.punktā norādīts, ka līdzekļi ir atzīstami par noziedzīgi iegūtiem, ja personas īpašumā vai valdījumā tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā. Šāds skaidrojums aptver arī kontrabandas jēdzienu, jo kontrabanda KL izpratnē atzīstams par noziedzīgu nodarījumu. Savukārt šā likuma 5.panta pirmā daļa nosaka, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības: 1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības; 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti; 3) noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti; 4) līdzdalība kādā no šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3.punktā minētajām darbībām. Šā likuma 5.panta otrā daļa nosaka, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, ja KL paredzētais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā tieši vai netieši ir iegūti šādi līdzekļi, ticis izdarīts ārpus Latvijas Republikas teritorijas un noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietā par to ir paredzēta kriminālatbildība.

Naudas atmazgāšanas ciklu var iedalīt trīs stadijās: nelikumīgo naudas līdzekļu ieguldījums vai izvietošana, iesakņošanas vai slāņošanas likumīgajā finanšu sistēmā un integrācijas stadija.

Ieguldījuma stadijā personas cenšas iepludināt noziedzīgi iegūtus līdzekļus finanšu sistēmā. Uzkrāt noziedzīgi iegūtus līdzekļus ir pietiekoši riskanti, jo pastāv konfiskācijas draudi, turklāt, piemēram, narkotiku tirdzniecības iegūtā nauda var būt neapgāžams pierādījums tieši narkotiku lietā, jo uz tās tiesību aizsardzības iestādes var atrast narkotiku

⁷⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.jūlijs, nr.116.

pēdas, pirkstu nospiedumus. Praksē zināmi gadījumi, kad muitas kravas kontroles laikā suns, parādot reakciju uz noslēptu narkotiku, slēptuvē faktiski atrod naudu ar narkotikas pēdām. Naudas atmazgātājiem nepieciešams pēc iespējas īsākā laikā atbrīvoties no noziedzīgi iegūtas naudas, izvietot un noslēpt to pēc iespējas tālāk no pamatnoziedzuma izdarīšanas vietas. Turklāt likumpārkāpēji cenšas atstāt pēc iespējas mazāk jebkuras fiksējamas pēdas, tāpēc meklē ceļus, lai izvairītos no identifikācijas procedūrām finanšu un muitas institūcijās.⁷⁹

Naudas līdzekļus var pārvietot, gan izmantojot valsts finanšu sistēmu, gan apejot to. Darbības, apejot valsts finanšu sistēmu:

a) izvedot naudas līdzekļus ārpus valsts kontrabandas ceļā un ieguldot tos citā valstī. Lai mazinātu konfiskācijas riskus paslēptās naudas konstatēšanas gadījumā, personas cenšas izmantot valstis, kur netiek prasīts deklarēt naudas līdzekļus uz muitas robežas. Līdz 2006. gada 1. jūlijam arī uz Latvijas muitas robežas skaidras naudas līdzekļi nebija jādeklarē. Parasti pirms naudas pārvietošanas pār robežu kontrabandas ceļā, drošības un ērtības labad mazie naudas nomināli tiek mainīti uz lielākiem un konvertēti ieguldījuma valsts lielākās naudas vienībās. Lai izvairītos no kontrolējošo institūciju uzmanības, naudas līdzekļi var tikt mainīti nelielā daudzumā (zem ziņošanas robežas) dažādās finanšu iestādēs – bankās, valūtas maiņas punktos. Naudu iespējams samainīt arī noziedzīga grupējuma rīcībā esošos uzņēmumos, kur ir liela ikdienas skaidras naudas aprīte – restorāni, veikali, azartspēļu vietas. Tilpuma ziņā ir izdevīgi pārvadāšanā izmantot liela nomināla konvertējamo valūtu. Pasaulē eksistē arī ievērojami lielāka nomināla naudas zīmes kā simts ASV dolāri, piemēram, Singapūras lielākā naudas zīme ir desmit tūkstoši dolāru. Latvijas apstākļos šādas nauda diez vai atrastu pielietojumu. Lai pārvestu naudas līdzekļus kontrabandas ceļā, tiek izmantoti mazāk kontrolējami transportu veidi. Piemēram, lidmašīna nav piemērota stingrās kravas un pasažieru kontroles dēļ. Naudas pārvešanai kontrabandas ceļā tiek izmantotas automašīnās esošās tukšas vietas – zem durvju un salona apšuvuma, rezerves riteņi. Par slēptuvēm tiek izmantotas dažādas liela apjoma preces, kurās tiek paslēpta nauda;

b) pārvēršot noziedzīgi iegūtos līdzekļus citās, vērtības ziņā ietilpīgākās vērtībās un tās pārvietojot kontrabandas ceļā. Par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem iegādājoties dārgakmeņus, dārgmetālus, mākslas vērtības un kontrabandas ceļā izvedot tās ārpus valsts, iespējams izvest ievērojamus līdzekļus. Pēc tam šīs vērtības tiek pārdotas un iegūtie līdzekļi ieguldīti ārvalstī. Paņēmiens ir izdevīgs ar to, ka dārgakmeņi un dārgmetāli aizņem salīdzinoši mazāk vietas un naudas ziņā ir ietilpīgāki, tāpēc vieglāk noslēpjami no kontrolējošām institūcijām.⁸⁰

⁷⁹ Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA "P&Ko", 2007., 258-261.lpp.

⁸⁰ Turpat, 258-261.lpp.

Atšķirībā no citiem starptautiska rakstura noziegumiem, atbildību par kontrabandu reglamentē tikai valstu iekšējās administratīvo un krimināltiesību normas, jo daudzpusēji līgumi šajā jomā pagaidām nav izstrādāti, izņemot Nairobi (Kenija) 1977.gada 9.jūnijā pieņemto Starptautisko konvenciju par savstarpējo administratīvo palīdzību muitas pārkāpumu novēršanā, izmeklēšanā un sodīšanā.⁸¹

Tā kā Latvija ir iestājusies Eiropas Savienībā un pieder pie Šengenas zonas valstīm, tad lielākais kontrabandas apdraudējums saistās ar Latvijas ārējām robežām – ar Krieviju un Baltkrieviju. Galvenokārt tās ir alkohols, cigaretes un arī degviela, ko kontrabandisti mēģina ievest Latvijā.

Autore uzskata, ka tas ir neizbēgami, ka Latvijas iedzīvotāji, kas dzīvo pie šīm robežām, turpinās iegādāties akcizētās preces kaimiņvalstī, jo tas ir krietni izdevīgāk. Ņemot vērā bezdarbu, ekonomisko situāciju valstī, augstos nodokļus, kā arī smago situāciju Latgales reģionā, gadījumos, kad kontrabandas apmēri ir niecīgi, par šādu nodarījumu vajadzētu paredzēt tikai administratīvo atbildību, pat, ja kontrabanda izdarīta atkārtoti gada laikā. Tādējādi autore apstiprina savu jau iepriekš pausto viedokli, ka par kontrabandu turpmāk kriminālatbildību vajadzētu paredzēt tikai būtiska kaitējuma gadījumā. Tas gan atvieglotu izmeklētāju darbu, tā ietaupot valsts līdzekļus, gan arī pārtrauktu pārāk bargo vēršanos pret personām, kas atkārtoti gada laikā ienes vai ievēd dažas alkohola pudeles vai cigarešu paciņas vairāk par atļauto. Nav pareizi paredzēt kriminālatbildību par šādu nelielu kaitējumu tikai tāpēc, ka tas izdarīts atkārtoti gada laikā. Kā jau autore iepriekš minējusi, šādu pārkāpumu vērtēšana būtu jāveic tikai administratīvā kārtībā.

Cita lieta ir kontrabanda lielā apmērā, organizētā grupā, kā arī pēc citām kvalificējošām pazīmēm. Autore uzskata, ka valstij pastiprināti būtu jāpievērš uzmanība tam, kas notiek uz Latvijas valsts robežām. Pretēji maziem kontrabandas apmēriem, kas pārsvarā paredzēti personīgai lietošanai, liels apmērs jau ir ar daudz augstāku kaitīguma pakāpi. Savukārt, organizēta grupa apdraud ne tikai tautsaimniecības intereses muitas darbības sfērā, bet arī valsts un sabiedrības drošību. Bieži vien kontrabandas izdarīšanā iesaistīti arī muitas un robežsardzes darbinieki. Tā kā šie darbinieki ir amatpersonas, tas nozīmē, ka bez kontrabandas tiek veiktas arī citas darbības, par kurām atbildība paredzēta citos KL pantos, piemēram, kukuļņemšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, valsts amatpersonas bezdarbība u.c.

Bez alkohola, cigarešu un degvielas kontrabandas jāizdala arī narkotisko un psihotropo vielu kontrabanda, kas apdraud būtiskas intereses – sabiedrības veselību un labklājību. Arī narkotisko un psihotropo vielu kontrabanda ir ļoti izplatīta. Ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko

⁸¹Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 175.lpp.

stāvokli, narkotiskās un psihotropās vielas būtībā ienāk no ļoti dažādām valstīm. Heroīns galvenokārt ienāk caur Krieviju no Afganistānas. Caur Krieviju pie mums nonāk arī kanabiss grupas narkotikas marihuāna un hašišs. Tai pat laikā arī caur Latviju notiek narkotisko un psihotropo vielu tranzīts gan no/uz Rietumiem, gan no/uz Austrumiem. Šis tranzīts ir vistiešākajā saiknē ar organizētajiem noziedzīgajiem grupējumiem.⁸² Kokaīns Latvijas teritorijā tiek ievests no Latīņamerikas valstīm (Ekvadoras, Kolumbijas), izmantojot jūras ceļus caur Krievijas un Ukrainas ostām. Latvijas teritorija tiek izmantota arī kokaīna tranzītam no Dienvidamerikas uz Krieviju un Skandināvijas valstīm. Izdevīgā stāvokļa dēļ Latvija bieži tiek izmantota kā tranzītvalsts narkotisko, psihotropo vielu un prekursoru pārvadāšanai uz kaimiņvalstīm. Veiktie aizturēšanas gadījumi liecina, ka narkotisko vielu ievēšanu valstī lielākoties kontrolē organizētas noziedzīgas grupas, kuras ir izveidojušas speciālus piegādes kanālus. Latviju kā tranzītvalsti nelegālo narkotisko psihotropo vielu pārvadāšanai izmanto arī citu valstu organizētās noziedzīgās grupas.⁸³

Tādējādi autore uzskata, ka kontrabanda, jo īpaši „speciālā” kontrabanda, kas izdarīta lielā apmērā vai organizētā grupā ir ar paaugstinātu kaitīgumu un bīstamību, atbildība par ko būtu jānosaka barga, paredzot tikai ar brīvības atņemšanu saistītu sodu.

Salīdzinot atbildības par kontrabandu krimināltiesisko regulējumu ar kaimiņvalstīm, Krievijā kriminālatbildību atbildību par kontrabandu nosaka Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 188.pants⁸⁴. Šā panta pirmajā daļā noteikts, ka kontrabanda ir preču vai citu vērtību, izņemot šā panta otrajā daļā minēto, pārvietošana pāri Krievijas Republikas muitas robežai lielā apmērā. Tātad Krievijas Kriminālkodekss paredz krimināltiesisko atbildību tikai tādā gadījumā, ja kontrabanda izdarīta lielā apmērā. Likumdevējs nav uzskatījis par nepieciešamu paredzēt kriminālatbildību par atkārtoti gada laikā izdarītu kontrabandu. Liels apmērs ir noteikts sākot ar 1 500 000 (viens miljons piecsimt tūkstoši) rubļiem, kas ir aptuveni 25 700 (divdesmit pieci tūkstoši) latu. Latvijā liels apmērs noteikts sākot no 10 000 (desmit tūkstoši) latiem.

Par šā panta pirmajā daļā paredzēto kontrabandu lielā apmērā noteikts naudas sods no 100 000 (simts tūkstoši) līdz 300 000 (trīssimt tūkstoši) rubļiem, kas ir aptuveni no 1700 (tūkstošs septiņsimt) līdz 5000 (pieci tūkstoši) latu, vai arī ar naudas sodu algas vai citu apsūdzētā ienākumu apmērā par periodu no gada līdz diviem, vai arī ar brīvības atņemšanu uz

⁸² Кипēns В. Наркотики и наркомафия: исследование. Административная и уголовная юстиция, Рига, 1999.г.адс, нр.3(8), 9.лрр.

⁸³ Иванчикс J. Наркокриминалитатес апарошанас актуалитатес Латвиря. Административная и уголовная юстиция, Рига, 2008.г.адс, нр.4(45), 27.лрр.

⁸⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации. Пиреямс: <http://www.interlaw.ru/law/docs/10008000-032.htm> (аплукотс 2011.г.ада 15.маиря).

laiku līdz pieciem gadiem. Par kontrabandu lielā apmērā Latvijā sods paredzēts bargāks nekā Krievijā. Tas gan skaidrojams ar to, ka šāds nodarījums Krievijā uzskatāms par kontrabandas pamatsastāvu, bet Latvijā – par kvalificētu sastāvu. Arī izstrādātajā likumprojektā par šādu nodarījumu Latvijas KL paredzēts bargs sods – līdz astoņiem gadiem brīvības atņemšana, vairs neparedzot alternatīvus soda veidus kā piespiedu darbs un naudas sods. Tas skaidrojams ar to, ka liels apmērs kaitīguma un bīstamības ziņā pielīdzināts organizētai grupai. Tas šķiet pareizi, jo darbības, kas tiek veiktas, lai ievestu kontrabandu lielā apmērā, rada daudz lielāku kaitējumu un bieži vien saistītas ar noziedzīgiem organizētiem grupējumiem.

Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 188.panta otrajā daļā paredzēta paaugstināta atbildība par speciālo priekšmetu, uz kuriem attiecas īpaši noteikumi, pārvietošanu pāri Krievijas Federācijas muitas robežai. Šo speciālo priekšmetu uzskaitījums ir diezgan plašs: narkotiskās vielas, psihotropās vielas, prekursori, instrumenti un iekārtas, uz kurām attiecas īpaši kontroles noteikumi un kuras izmanto narkotisko un psihotropo vielu izgatavošanā un ražošanā, kā arī stipri iedarbīgas, radioaktīvas, indīgas vielas, sprāgstvielas, kodolmateriāli, šaujamo ieroči, munīcija, masu iznīcināšanas ieroči, militārais aprīkojums u.c. speciālie priekšmeti. Kriminālatbildība iestājas par jebkādu speciālo priekšmetu kontrabandas apjomu, liels apmērs nav prasīts. Par šādu nodarījumu paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem, kā papildsodu nosakot naudas sodu līdz vienam miljonam rubļu (aptuveni septiņpadsmit tūkstoši latu), vai arī naudas sodu algas vai citu apsūdzētā ienākumu apmērā par periodu līdz pieciem gadiem. Latvijas KL brīvības atņemšanas sods par speciālo priekšmetu kontrabandu bez kvalificējošām pazīmēm nav tik bargs. Brīvības atņemšanai uz laiku līdz pieciem gadiem alternatīvi paredzēts piespiedu darbs un naudas sods līdz simts minimālajām mēnešalgām, t.i., divdesmit tūkstoši latu, kas ir gandrīz tāds pats kā Krievijas Kriminālkodeksā noteiktais.

Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 188.panta trešajā daļā ietvertas kvalificējošas pazīmes. Tur noteikts, ka par pirmajā un otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli vai arī ja tās izdarītas, pielietojot vardarbību pret personu, kas veic muitas kontroli, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, paredzot naudas sodu kā papildsodu. Jāpiezīmē, ka šādas kvalificējošas pazīmes Latvijas KL attiecībā uz kontrabandu neparedz. KL ir atsevišķi izdalīts pants par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kā arī par uzbrukumu varas pārstāvim un citai valsts amatpersonai vai par pretošanos šīm personām.

Savukārt ceturtajā daļā paredzēta paaugstināta atbildība par šā panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa. Par šādu nodarījumu paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, nosakot naudas

sohu kā papildsodu. Arī Latvijas KL par šādu nodarījumu paredzēta brīvības atņemšana uz laiku līdz divpadsmit gadiem, ar mantas konfiskāciju.

Tādējādi autore secina, ka Latvijas un Krievijas kontrabandas krimināltiesiskajā regulējumā būtisku atšķirību nav, ar izņēmumu, ka Krievijas Kriminālkodeksā nav paredzēta kriminālatbildība par kontrabandu, kas izdarīta atkārtoti gada laikā, acīmredzot uzskatot, ka par šādu pārkāpumu sods nosakāms administratīvā kārtībā. Tāpat arī Krievijas Kriminālkodeksā nav paredzēta kvalificējoša pazīme – atkārtotība.

Baltkrievijā kontrabandas krimināltiesiskais regulējums atrodams Baltkrievijas Republikas Kriminālkodeksa 228.pantā. Kontrabandas definīcija ir tāda pati kā Krievijas Kriminālkodeksā. Arī Baltkrievijas Kriminālkodekss nosaka, ka nepieciešams liels apmērs, lai nošķirtu krimināli sodāmu kontrabandu no administratīvi sodāmas. Tas, ka panta sankcijā par šo nodarījumu paredzēts vispirms naudas sods un tikai tad brīvības atņemšana uz pieciem gadiem, liecina par to, ka naudas sodu piemērošana ir primāra attiecībā pret brīvības atņemšanu. Baltkrievijas Republikas kriminālkodeksa 228.pantā otrā daļa sakrīt ar Krievijas Kriminālkodeksa 188.panta otro daļu. Savukārt trešajā daļā paredzētas kvalificējošas pazīmes – personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, atkārtotība, amatpersonas izdarīta kontrabanda, izmantojot dienesta stāvokli, kontrabanda, kas izdarīta pielietojot vardarbību pret personu, kas veic muitas kontroli, kā arī kontrabanda, kas saistīta ar īpaši bīstamām narkotiskām vai psihotropām vielām. Šā panta ceturtajā daļā paredzēta atbildība par darbībām, kas paredzētas šā panta pirmajās trīs daļās, ja tās izdarītas organizētā grupā.

Kā redzams Baltkrievijas Kriminālkodeksā ir paredzēta atkārtotība kā kvalificējoša pazīme, bet nav paredzēta atbildība par kontrabandu, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā.

3.2.Eiropas Savienības valstis

Tā kā Latvija robežojas ar Krieviju un Baltkrieviju, tad ir jāveic īpaši pasākumi Eiropas Savienības ārējo robežu aizsardzībai. Diemžēl pēdējā laikā arvien biežāk izskan informācija, ka Latvija ar šo pienākumu netiek galā. Arī Igaunijai un Lietuvai ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nepieļautu kontrabandas ieplūšanu no austrumiem. Tā kā pastāv liela atšķirība starp akcīzes nodokļiem, kas noteikti Eiropas Savienībā un tādās valstīs kā Krievija, Baltkrievija, tad ir jāparedz pastiprināta kontrole uz austrumu robežām. Tā kā Šengenas valstu zonā pastāv brīvas pārvietošanās un preču aprites princips, tad kontrabandas ceļā ievestas preces ir grūti izsekot un kontrolēt. Tieši šī iemesla dēļ „vecās” Eiropas Savienības valstis ir neapmierinātas ar pieaugošo noziedzību, kuras izcelsme saistās ar Austrumeiropas valstīm, jo īpaši Lietuvu. Šis pieaugošās noziedzības risks ir otrs būtiskākais arguments (pirmajā vietā pašlaik atrodas saspīlētais bēgļu jautājums no Ziemeļāfrikas valstīm), diskusijai par robežkontroles

atjaunošanu starp Šengenas zonas valstīm. Šis jautājums ir aktuāls un autore uzskata, ka cīņai ar organizēto noziedzību, tai skaitā kontrabandu, Latvijai būtu jāpievērš pastiprināta kontrole austrumu robežām, novirzot papildus finansējumu to uzraudzībai. Autore uzskata, ka valdības paziņojumi par to, ka jāsamazina kriminālatbildības sliekšnis, ar kuru iestātos atbildība par kontrabandu, neiztur kritiku. Pēc autores domām, būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība muitas kontroles un robežkontroles punktiem, piesaistot ārvalstu speciālistus, tādā veidā padarot stingrāku personu un kravu kontroli. Paredzot zemākus sliekšņus kriminālatbildībai par kontrabandu, situācija būtiski nemainītos, ja kontrole uz robežām saglabātos esošajā līmenī. Tas tikai radītu situāciju, kad tiktu ierosināti neskaitāmi kriminālprocesi, tā noslogojot tiesībsargājošo iestāžu darbu, bet ieguldītais darbs un resursi nebūtu atbilstoši ieguldītajam.

Kā jau minēts, Latvijas KL noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā ievietoti Krimināllikuma XIX nodaļā ar tādu pašu nosaukumu, savukārt Lietuvas Kriminālkodeksā⁸⁵ (turpmāk arī - Lietuvas KK) šādi nodarījumi ievietoti XXXI nodaļā "Noziegumi un kriminālpārkāpumi ekonomikas un privātu uzņēmējdarbības sfērā" un XXXII nodaļā "Noziegumi un kriminālpārkāpumi pret finanšu sistēmu", Igaunijas sodu kodeksā⁸⁶ (turpmāk arī Igaunijas SK) par šādiem nodarījumiem paredzēta atbildība XXI nodaļā "Vainojami nodarījumi ekonomikas sfērā", kur tie iedalīti sīkāk vairākos nodaļījumos, kā arī XIX nodaļā "Vainojami nodarījumi pret publisko uzticību".⁸⁷

Kontrabanda ir kriminalizēta visu triju valstu krimināllikumos tiesa gan, ar dažām atšķirībām tās pamatsastāva un kvalificētā sastāva pazīmju, kā arī kriminālatbildības nosacījumu noteikšanā.

Lai arī kontrabandas objektīvo pusi veidojošo darbību apraksts pilnībā nesakrīt, tomēr jāsecina, ka pēc būtības kontrabandas izpausmes objektīvi neatšķiras, jo likumdevējs bez uzskaitītajām darbībām vienmēr norāda arī uz iespējamiem citiem kontrabandas izpausmes veidiem.⁸⁸

Lietuvas KK 199. pantā, definējot kontrabandu, likumdevējs runā par muitas kontrolei uzrādāmo priekšmetu pārvietošanu pāri Lietuvas Republikas robežai, neuzrādot tos muitas kontrolei vai citādā veidā noslēpjot tos no muitas kontroles. Vēl sīkāk nekā KL, kontrabandu veidojošas darbības uzskaitītas Igaunijas SK 391. pantā, norādot, ka tā ir deklarējamo preču pārvietošana pāri muitas robežai, kas izdarīta noslēpjot tās no muitas kontroles, nedeklarējot

⁸⁵ Lietuvas Kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.

⁸⁶ Igaunijas sodu kodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.

⁸⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004., 163.lpp.

⁸⁸ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004., 163.lpp.

preces vai deklarējot tās ar nepareizu preču pozīciju, norādot deklarācijā nepareizas ziņas par deklarantu vai preču saņēmēju, iesniedzot viltotus dokumentus vai ar citu viltu.

Saskaņā ar Lietuvas KK par kontrabandu paredzēta kriminālatbildība, ja pārvietoto preču vērtība pārsniedz 250 iztikas minimumu summu. Tāpat svarīgs ir apmērs. Savukārt Igaunijas SK 391. pantā ietverta norāde, ka kriminālatbildība par kontrabandu iestājas tad, ja nodarījuma priekšmets ir preces lielā daudzumā, vai ja vainīgajam par tāda paša nodarījuma izdarīšanu jau piemērots sods par pārkāpumu. Arī Igaunijas SK nosaka apmēru, ar kādu iestājas kriminālatbildība un tajā pašā laikā paredz atbildību arī par kontrabandu, ja tā izdarīta otro reizi, neprecizējot laika periodu, kādā tai jābūt izdarītai divas reizes. Latvijas KL nosaka – gada laikā.

Atbildība par kontrabandu KL pastiprināta, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai organizēta grupa, bet Igaunijas SK par kvalificētu atzīta kontrabanda, ko izdarījusi amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, vai personu grupa.

Visi trīs ir krimināllikumi paredz bargāku atbildību par likumā speciāli norādīto priekšmetu un vielu kontrabandu. Lietuvas KK šādu priekšmetu un vielu uzskaitījumus dots kā kontrabandas kvalificējoša pazīme, un tas ietver sevī šaujamočus, munīciju, spridzināmās ietaisies, sprāgstvielas, radioaktīvās vielas vai citas stratēģiskas preces, indīgas, stipri iedarbīgas narkotiskas un psihotropas vielas, kā arī prekursorus. Igaunijas SK atbildība par aizliegtu preču, kā arī tādu vielu un priekšmetu kontrabandu, kuru pārvietošanai pāri robežai nepieciešama atļauja, ietverta atsevišķā normā – 392.pantā, kurā bez jau Lietuvas KK minētajām vielām un priekšmetiem minēti arī bīstamu ķīmisku vielu atkritumi un ārstniecības līdzekļi, kas nav narkotikas, kas faktiski uzskatām par kontrabandas kvalificēto sastāvu.

Salīdzinot ar Beļģiju, Dāniju, Nīderlandi, nodaļa ar nosaukumu „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” ir izdalīta tikai mūsu valsts KL. Pārējos krimināllikumos šādas normas ievietotas vai nu kopā ar pantiem, kuros noteikta atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu, vai arī tiem veltītas atsevišķas nodaļas (apakšnodaļas).

Beļģijas un Nīderlandes krimināllikumos kontrabanda nav ietverta. Izņēmums ir Dānijas Kriminālkodekss⁸⁹, kura 289.§ noteikts, ka persona sodāma, ja viņa ir vainīga pēc sava rakstura īpaši nopietnā kontrabandā vai citādā muitas likuma pārkāpšanā.⁹⁰ Arī Austrijas, Šveices, Luksemburgas un Vācijas krimināllikumos kontrabanda nav ietverta. Šajās valstīs kontrabanda ir tikai administratīvs pārkāpums.

⁸⁹ Dānijas Kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.

⁹⁰ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008., 112.-113.lpp.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Vēsturiski kontrabanda nebija ietverta krimināllikumos, bet gan muitas likumos, izdalot vien atsevišķu gadījumu - kontrabandu bandā, kas tādējādi tika uzskatīts par noziegumu ar paaugstinātu bīstamību. Par „vienkāršo” kontrabandu tika paredzēti galvenokārt naudas sodi, bet brīvības atņemšana - tikai sevišķi norādītos gadījumos
2. Padomju Savienības varas periodā ārējā robeža bija slēgta, līdz ar to kontrabandas regulējums bija stingrs. Kontrabanda tika uzskatīta par noziegumu, kas vērsts pret valsti, kuram piemīt liela sabiedriskā bīstamība, tāpēc par kontrabandas pārkāpumiem tika piemēroti bargāki sodi, pārsvarā saistīti ar brīvības atņemšanu.
3. KL sākotnējā redakcijā atbildības iestāšanās bija paredzēta par liela apmēra kontrabandu. Vēlāk tika veikti būtiski grozījumi, kas paredzēja atbildības iestāšanos arī par mazāka apmēra kontrabandu, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā.
4. Ar atkārtotības piemērošanu bieži vien tiek nepareizi saprasta tās būtība –rodas situācijas, kad persona par vairākiem izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem atbild kā par vienu. Tas neatbilst taisnīgai sodu noteikšanai.
5. Paredzot atkārtotību kā kvalificējošu pazīmi, netiek ievērots *non bis in idem* princips, jo rodas situācija, kad persona tiek sodīta divas reizes par vienu un to pašu pārkāpumu. Līdz ar to jāizslēdz atkārtotība kā kvalificējoša pazīme arī no KL 190.¹ panta otrās daļas.
6. KL 190.panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par atkārtoti gada laikā izdarītu kontrabandu (divi administratīvie pārkāpumi), kas būtībā nav saistīta ar šajā pantā paredzētā nodarījuma objektīvo kaitīgumu – ar šīm darbībām radītais kaitējums neapdraud būtiskas sabiedrības intereses
7. Par gada laikā atkārtotu kontrabandu kriminālatbildība personai iestājas nevis par nodarījuma kaitīgumu, bet gan saistās ar izdarītāju – persona bija brīdināta, bet tik un tā atkārtoja nodarījumu, tātad sodīšana nav bijusi efektīva. Šādi personu raksturojoši dati būtu jāņem vērā nosakot sodu, nevis par to paredzot kriminālatbildību.
8. Līdz ar to atkārtota kontrabanda jāizslēdz no KL 190.panta pirmās daļās un jāparedz administratīvā atbildība, vajadzības gadījumā, nosakot bargāku sodu par atkārtotu kontrabandu kā atbildību pastiprinošu apstākli.
9. Turpmāk par „vienkāršo” kontrabandu, bez kvalificējošām pazīmēm, vairāk jāpiemēro naudas sodi, kā arī piespiedu darbs, brīvības atņemšanu paredzot tikai īpašos gadījumos. Savukārt par „speciālo” kontrabandu, kā arī par kontrabandu ar kvalificējošām pazīmēm (liels apmērs, organizēta grupa), sodi jānosaka bargi, paredzot galvenokārt brīvības atņemšanu.
10. Lielākajā daļā Eiropas valstu, kā arī kaimiņvalstī Krievijā nav paredzēta atbildība par atkārtoti izdarītu nodarījumu. Tas tikai apstiprina to, ka kriminālatbildība jāparedz par nodarījuma kaitīguma smagumu, nevis par to, cik mazāk kaitīgi nodarījumi izdarīti.

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā tiek aplūkoti kontrabandas krimināltiesiskie aspekti, gūts ieskats krimināltiesiskajā regulējumā, analizēts kontrabandas jēdziens, kā arī tiesu prakse un regulējums citās valstīs.

Šā darba mērķis - veikt kontrabandas krimināltiesiskā regulējuma analīzi un izvērtēt šā regulējuma problēmjasautājumus.

Analizējot veiktos un paredzētos grozājumus Krimināllikumā un tiesisko regulējumu citās valstīs, autore nonāk pie secinājuma, ka pastāv būtiski apsvērumi, kādēļ nevajadzētu paredzēt kriminālatbildību par atkārtoti gada laikā izdarātu kontrabandu. Tāpat arī autore secina, ka no kontrabandas sastāva jāizslēdz noziedzāgu nodarājumumu atkārtotība, kā arī jāsamazina brīvības atņemšanas sodu minimālās un maksimālās robežas un jāpalielina brīvības atņemšanai alternatīvu sodu – naudas soda un piespiedu darba piemērošana.

ABSTRACT

In the Bachelor paper the author has studied criminal aspects of smuggling, gained insight into criminal regulations regarding responsibility for the smuggling.

The aim of this paper is to analyse criminal regulation of the smuggling, and to evaluate the problematic issues.

Analysis of the amendments of the Criminal Law adopted and envisaged, and regulations of the smuggling in other countries has led to the conclusion that there are great concerns about the legal aspects of the criminal responsibility for smuggling repeated during a year. Moreover, the author concludes that repeated crime should be excluded from the Criminal Law, as well as minimum and maximum boundaries of the imprisonment should be reduced and application of the punishment alternative to the imprisonment – fees and forced labour – should be increased.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Blūma M. Latvijas PSR kriminālkodekss un tā attīstība. Rīga: Pētera Stučkas LVU, 1972.
1. Efektivizēs kriminālsodu piemērošanu. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/zinas/2010gads/09sept/200910-tm-01/>
2. Gratkovska I., Zemzars U. Kriminālsodu politikas aktualitātes. Jurista Vārds, 2011. 3.maijs, nr.18.
3. Ivančiks J. Narkokriminalitātes apkarošanas aktualitātes Latvijā. Administratīvā un kriminālā justīcija, Rīga, 2008.gads, nr.4(45).
4. Joksts O. Ierocis un likums. Rīga: SIA Biznesa augstskola Turība, 2003.
5. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.
6. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs, 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma "AFS", 2007.
7. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
8. Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi ekonomikā. II daļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999.
9. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības: Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
10. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības: Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.
11. Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījumu kvalifikācija. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=119610>
12. Ķipēns V. Narkotiku un narkomānijas apkarošana. Administratīvā un kriminālā justīcija, Rīga, 1999.gads, nr.3(8).
13. Lieljuksis A. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Rīga: SIA "P&Ko", 2007.
14. Līdaks J. Muitas likumu noteikumi par kontrabandu. Uz 15.jūliju 1931.g. Neoficiāls izdevums. Rīga: [B.i.] 1931.
15. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
16. Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
17. Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17.novembris, nr.46.

18. Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. Sevišķā daļa. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
19. Mežulis D., Judins A. Narkotisko un psihotropo vielu noziedzīgās aprites kvalifikācija. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2009.
20. Teivāns-Treinovskis J. Narkomānijas problēmas krimināltiesiskie risinājumi. Drošība un tautas attīstība. Starptautiskās zinātniskās konferences (2004.gada 1.-2. jūnijs) rakstu krājums. Daugavpils: Saule, 2004.
21. Traiņins A., Meņšagins V., Višinska Z. KPFSR kriminālkodeks: komentārs. I. T. Goļakova red. un priekšvārds; tulk. no 2. izd. Rīga: VAPP grāmatu apgāds, 1946.
22. Vilks A. Drošība un tiesiskums Latvijā. Ekonomiskā noziedzība un sociālā drošība. Rīga: Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2007.

Normatīvie akti

23. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200.
24. Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 6.aprīlis, nr.54.
25. Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 27.jūnijs, nr. 155/166.
26. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30.jūlijs, nr.116.
27. Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183.
28. Stratēģiskas nozīmes preču aprites likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 5.jūlijs, nr.107.
29. Likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1998. 4.novembris, nr.331/332.
30. Likums "Par narkotisko un psihotropo vielu likumīgās aprites kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 23.maijs, nr.89.
31. Likums "Par prekursoriem": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 1996. 23.maijs, nr.89.
32. Latvijas kriminālkodekss: ar grozījumiem un papildinājumiem, kas izdarīti līdz 1992. g. 15. Septembrim. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā Padome un Valdības Ziņotājs, 1992.
33. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas kriminālkodekss. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Rīga: Avots, 1984.
34. Sodu likums (1936. g. izd.) ar komentāriem - izvilkumiem no Senāta Kriminālā kasācijas departamenta spriedumiem un ar alfabētisko un salīdzināmiem rādītājiem. Neoficiāls izdevums. Sast. Pauls Mincs, Jānis Lauva. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936.

35. 1933.gada Sodū likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī alfabētisko un citiem rādītājiem. Neoficiāls izdevums. Sast.: Pauls Mincs, Jānis Lauva u.c. Rīga: [B.i.] 1934.
36. 1903.gada 22.marta Sodū likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Trešais, neoficiāls izdevums. Rīga: [B.i.] 1930.
37. Grozījumi likumā „Par prekursoriem”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183.
38. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9.decembris, nr.193.
39. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 5.jūlijs, nr.107.
40. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 18.maijs, nr.78.
41. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3.marts, nr.34.
42. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 6.novembris, nr.161.
43. Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi. MK 2010.gada 30.novembra noteikumi nr.1096. Latvijas Vēstnesis, 2012. 7.decembris, nr.193.
44. Noteikumi par Latvijā kontrolējamām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem; MK 2008.gada 8.novembra noteikumi nr.847. Latvijas Vēstnesis, 2005. 10.novembris, nr.180.
45. Kritēriji nelikumīgā aprītē esošu narkotisko, psihotropo vielu un zāļu, kā arī vielu, kas var tikt izmantotas narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgai izgatavošanai (prekursori) iedalījumu apmēriem: likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, nr.165.
46. Tieslietu ministrijas likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40149704&mode=mkk&date=2010-09-20>
47. Lietuvas Kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
48. Igaunijas sodu kodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
49. Dānijas Kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.
50. Уголовный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <http://www.interlaw.ru/law/docs/10008000-032.htm>

Juridiskās prakses materiāli

51. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 8.septembra lēmums lietā Nr.SKK- 351/09.
52. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 1.septembra lēmums lietā Nr.SKK – 351/2008.
53. Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 3.aprīļa spriedums Krimināllietā Nr.15890002405.
54. Balvu rajona tiesas 2011.gada 14.marta spriedums lietā Nr. 15890031110.
55. Rīgas rajona tiesas 2009.gada 3.februāra spriedums lietā Nr. 15890004708.
56. Limbažu rajona tiesas 2009.gada 8.jūnija spriedums lietā Nr. K21-4/09

Bakalaura darbs „**Kontrabandas krimināltiesiskie aspekti**” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka bakalaura darbu esmu uzrakstījusi patstāvīgi, izmantojot darbā norādītos informācijas avotus, un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autore: Ieva Sēbriņa _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr. iur. Valentija Liholaja _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 23.05.2011.

Metodiķe: Iveta Balode _____

Bakalaura darbs aizstāvēts:
Bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē
2011.gada ____ . _____
un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____